

Euroopan unionin
neuvosto

Bryssel, 7. kesäkuuta 2023
(OR. en)

9955/23

SOC 410
EMPL 287
ECOFIN 542
EDUC 239

ILMOITUS

Lähettiläjä:	Työllisyyskomitea ja sosiaalisen suojelun komitea
Vastaanottaja:	Pysyvien edustajien komitea / Neuvosto
Asia:	Vuoden 2023 maakohtaisia suosituksia ja vuoden 2022 maakohtaisten suositusten täytäntöönpanoa koskeva arviointi: työllisyyskomitean ja sosiaalisen suojelun komitean lausunto – Vahvistaminen

Valtuuskunnille toimitetaan oheisena edellä mainittu lausunto, joka on tarkoitettu hyväksyä työllisyys-, sosiaalipolitiikka-, terveys- ja kuluttaja-asioiden neuvostossa (TSTK) 12. heinäkuuta 2023.

**Työllisyyskomitean ja sosiaalisen suojelun komitean
horisontaalinen lausunto
eurooppalaisesta ohjausjaksosta 2023**

Johdanto

Työllisyyskomitea ja sosiaalisen suojelun komitea ovat EU:n toiminnasta tehdyn sopimuksen (SEUT) IX ja X osaston määräysten, sopimuksen 148, 150 ja 160 artiklaan perustuvan toimeksiantonsa sekä näiden komiteoiden perustamista koskevien neuvoston päätösten mukaisesti tarkastelleet jäsenvaltioiden saavuttamaa edistymistä EU:n neuvoston työllisyyden, osaamisen, sosiaalisen suojelun ja sosiaalisen osallisuuden aloilla antamien asiaankuuluvien maakohtaisten suositusten täytäntöönpanossa vuosina 2019–2022¹.

Komiteat osallistuivat ohjausjakson aikana Euroopan komission esittämien asiaankuuluvien ehdotusten pohjalta ja SEUT-sopimuksen 148 artiklan mukaisesti vuonna 2023 myös uuden *euroalueen talouspolitiikkaa koskevan suosituksen, yhteisen työllisyysraportin ja maakohtaisten suositusten* viimeistelyyn. Lisäksi laadittiin neuvoston päätelmät vastauksena vuotuisen kestävän kasvun selvitykseen 2023 ja yhteiseen työllisyysraporttiin 2023.

¹ Vuonna 2023 komiteat noudattivat monenvälisissä valvontatoimissaan eri toimintatapoja. Sosiaalisen suojelun komitea arvioi edistymistä viimeisimpien, vuonna 2022 annettujen maakohtaisten suositusten pohjalta. Työllisyyskomitea päätti tämän lisäksi jatkaa edistymisen arviointia myös useiden aikaisempien, edelleen ajankohtaisten maakohtaisten suositusten pohjalta. Arviointia täydennettiin vielä valvontavälineistä (kuten työllisyyskehityksen seurantaväline ja sosiaali-indikaattoreiden tulostaulu) johtuvien lisähaasteiden osalta.

Työllisyyskomitea ja sosiaalisen suojelun komitea tarkastelivat vuonna 2023 eurooppalaisen ohjausjakson sosiaalisen ulottuvuuden vahvistamista puheenjohtajavaltioilta (Ranska, Tšekki ja Ruotsi) saatujen toimeksiantojen mukaisesti ottaen huomioon Belgian ja Espanjan ehdotuksen ottaa käyttöön ”*sosiaalista epätasapainoa koskeva menettely*”. Komiteat perustivat erillisen työryhmän käsittelemään toukokuussa 2022 laaditussa lausunnossa² mainittuja seikkoja. Sen jälkeen ne erityisesti laativat joukon *keskeisiä viestejä*, joissa esitetään yhteenveto *sosiaalisen lähentymisen kehityksen* mahdollisesta sisällyttämisestä eurooppalaiseen ohjausjaksoon laaditun teknisen selvityksen tuloksista³.

Tämän lausunnon **osassa 1** esitetään komiteoiden yleiset näkemykset eurooppalaisen ohjausjakson hallinnointinäkökohdista. Lausunnon **osassa 2** tarkastellaan Euroopan komission ehdotuksia vuoden 2022 maakohtaisiksi suosituksiksi, jotka esiteltiin työllisyyskomitealle ja sosiaalisen suojelun komitealle 25. toukokuuta 2023. Lausunnon **osassa 3** esitetään jäsenvaltioiden edistymistä vuosien 2019–2022 asiaankuuluvien maakohtaisten suositusten täytäntöönpanossa ja siihen liittyviä haasteita koskevan tarkastelun tulokset temaatteisina viesteinä, jotka ovat nousseet esiin monenväliseen valvontaan liittyvistä komiteoiden arvioinneista. Maakohtaiset päätelmät on esitetty **liitteissä**.

² Neuvoston asiak. 9222/22.

³ Neuvoston asiak. 9481/23, joka perustuu yhteisen työryhmän laatimaan tekniseen selvitykseen.

Osa 1

Eurooppalaisen ohjausjakson hallinnointinäkökohdat

Työllisyyskomitea ja sosiaalisen suojelun komitea pitävät myönteisenä sitä, että vuoden 2023 eurooppalaisessa ohjausjaksossa ja erityisesti komission laatimassa toimintapoliittisessa ohjauksessa **tarkastellaan edelleen ”kilpailukykyisen kestävyuden” neljää ulottuvuutta** ja painotetaan **Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarin täytäntöönpanoa**. Ne panevat tyytyväisinä merkkeille myös **työllisyyttä, osaamista ja köyhyyden vähentämistä koskevien, vuoteen 2030 ulottuvien EU:n ja jäsenvaltioiden yleistavoitteiden sisällyttämisen** ohjausjaksoon⁴. Kuten vuosia 2019–2024 koskevassa EU:n strategisessa ohjelmassa⁵ vahvistetaan, pilarin täytäntöönpanon olisi oltava keskeinen prioriteetti sekä EU:n että jäsenvaltioiden tasolla, ottaen asianmukaisesti huomioon kunkin toimivalta sekä toissijaisuus- ja suhteellisuusperiaatteet. Tässä yhteydessä eurooppalaisen ohjausjakson – perussopimuksen mukaisen talous-, finanssi-, työllisyys- ja sosiaalipolitiikan koordinoinnin ja valvonnan EU-kehyksen – olisi edelleen oltava **keskeisessä roolissa pilarin täytäntöönpanon tukemiseksi jäsenvaltioissa**.

⁴ Vähintään 78 prosenttia 20–64-vuotiaista on työelämässä. Vähintään 60 prosenttia aikuisista (25–64-vuotiaat) osallistuu vuosittain koulutukseen. Köyhyys- ja syrjäytymisvaarassa olevien määrä pienentyy vähintään 15 miljoonalla (vuoteen 2019 verrattuna).

⁵ Eurooppa-neuvosto hyväksyi 20. kesäkuuta 2019 EU:n ohjelman seuraaville viidelle vuodelle. Uudessa strategisessa ohjelmassa 2019–2024 määritellään prioriteetit, jotka ohjaavat Eurooppa-neuvoston työtä ja EU:n muiden toimielinten työohjelmia.

Elpymis- ja palautumissuunnitelmien täytäntöönpano on edelleen osa eurooppalaista ohjausjaksoa, erityisesti suhteessa **REPowerEU-suunnitelman** toteuttamiseen. Sillä pyritään nopeasti vähentämään Euroopan riippuvuutta fossiilisista polttoaineista ja nopeuttamaan vihreää siirtymää⁶. Ottaen huomioon elpymis- ja palautumissuunnitelmien vaikutuksen toimintapoliittisen ohjauksen muotoiluun ohjausjakson puitteissa työllisyyskomitea ja sosiaalisen suojelun komitea toistavat, että **TSTK-neuvoston olisi oltava osallisena kaikissa kysymyksissä, jotka liittyvät työllisyyttä, osaamista ja sosiaalipolitiikkaa koskeviin haasteisiin ja prioriteetteihin**, jotta varmistetaan poliittinen ohjaus, politiikan johdonmukaisuus, vastuunotto ja yhteneväisyys näillä politiikanaloilla toteutettavien uudistusten ja investointien täytäntöönpanossa kansallisella tasolla.

Eurooppalaiseen ohjausjaksoon vuonna 2021 tehtyjen väliaikaisten mukautusten jälkeen komiteat **ilmaisivat tyytyväisyytensä siihen, että vuonna 2022 palattiin taas tavanomaisempaan ohjausjaksoon**. Ne toteavat, että **talous-, finanssi-, työllisyys- ja sosiaalipolitiikan koordinointia on tiivistettävä**⁷, kun otetaan huomioon Venäjän Ukrainaan kohdistamasta hyökkäyssodasta johtuvat tämänhetkiset sosioekonomiset riskit ja toimintapoliittiset haasteet, ja jotta voidaan varmistaa oikeudenmukainen vihreä ja digitaalinen siirtymä ja kestävä ja osallistava kasvu. Tässä yhteydessä keskeisenä prioriteettina on edelleen **TSTK-neuvoston ja sen komiteoiden roolin vahvistaminen eurooppalaisessa ohjausjaksossa**, myös meneillään olevan talouden ohjausjärjestelmän uudelleentarkastelun valossa, samalla kun tunnustetaan **tarve jatkaa komiteoiden valvontavälineiden nykyaikaistamista, pitää ohjausjakson nykyinen painopiste perussopimuksen mukaisena ja välttää hallinnollista raskautta**.

⁶ Komissio ehdotti toukokuussa 2022 kohdennettuja muutoksia elpymis- ja palautumistukivälineestä annettuun asetukseen, jotta jäsenvaltioiden nykyisiin elpymis- ja palautumissuunnitelmiin voidaan sisällyttää erityiset REPowerEU-luvut. Euroopan parlamentin ja neuvoston 14. joulukuuta 2022 saavuttaman poliittisen yhteisymmärryksen pohjalta mahdollisuus lisätä uudet REPowerEU-luvut vahvistettiin 27. helmikuuta 2023 annetulla asetuksella 2023/435.

⁷ Asiaankuuluvan perussopimuksen mukaisen toimivallan sekä toissijaisuus- ja suhteellisuusperiaatteen mukaisesti.

Vuoden 2023 ohjausjakson rinnalla toteutetun, sosiaalisen lähentymisen kehyksen mahdollista sisällyttämistä käsitelleen tarkastelun jälkeen ja pantuaan merkille komission 26. huhtikuuta 2023 esittämät säädösehdotukset EU:n talouden ohjausjärjestelmän uudistamiseksi⁸ **työllisyyskomitea ja sosiaalisen suojelun komitea pitäisivät hyvänä, jos eurooppalaisen ohjausjakson tulevaisuutta käsiteltäisiin yhdessä Ecofin-toimijoiden kanssa teknisellä ja poliittisella tasolla**⁹, muun muassa sitä, miten EU:n talouden ohjausjärjestelmän uudistamista koskeviin ehdotuksiin sisällytetään rakenteellisia työllisyyttä, osaamista ja sosiaalista sektoria koskevia uudistuksia, joita tarvitaan Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarin täytäntöönpanemiseksi.

Komiteat arvostavat **mahdollisuutta osallistua koheesiopolitiikan tulevaisuutta koskeviin pohdintoihin ennen seuraavaa ohjelmakautta**¹⁰, kun otetaan huomioon sen tärkeät yhteydet eurooppalaiseen ohjausjaksoon ja elpymis- ja palautumistukivälineen kautta saatavilla oleva lisärahoitus. Komiteat katsovat, että jotta voidaan säilyttää Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarin tavoitteet ja edistää aktiivisesti EU:n ja kansallisten vuodeksi 2030 asetettujen yleistavoitteiden saavuttamista, on tärkeää **jatkaa keskustelua koheesiopolitiikan vaikuttavuudesta**, mukaan lukien sen mukauttaminen ohjausjakson puitteissa annettuihin maakohtaisiin suosituksiin, ja **pohtia elpymis- ja palautumistukivälineen täytäntöönpanosta saatuja kokemuksia muiden EU:n rahastojen tulevaa suunnittelua varten**.

⁸ Saatavilla verkossa, laadittu Ecofin-neuvostossa 14. maaliskuuta 2023 hyväksytyjen EU:n talouden ohjausjärjestelmän uudistamista koskevista suuntaviivoista annettujen neuvoston päätelmien pohjalta.

⁹ Työllisyyskomitean kokouksessa 16. toukokuuta 2023 useat komitean jäsenet kannattivat TSTK- ja Ecofin-alojen komiteoiden yhteistyön vahvistamista.

¹⁰ Koheesiopolitiikan tulevaisuutta käsittelevä korkean tason työryhmä (EU:n koheesiopolitiikan tulevaisuutta käsittelevä korkean tason asiantuntijaryhmä) aloitti työnsä tammikuussa 2023. Ryhmään kuuluu 18 tiedemaailman, kansallisten, alueellisten ja paikallisten viranomaisien, työmarkkinaosapuolten ja kansalaisyhteiskunnan edustajaa, jotka on nimitetty työryhmään yksityishenkilöinä. Korkean tason työryhmän on määrä laatia raportti vuoden 2024 alussa. Komission odotetaan hyväksyvän ehdotukset seuraavaksi monivuotiseksi rahoituskehikseksi vuoden 2025 puolivälissä. Työllisyyskomitea ja sosiaalisen suojelun komitea kävivät asiasta ensimmäisen keskustelun 11. toukokuuta 2023.

Työllisyyskomitea ja sosiaalisen suojelun komitea kävivät myös **kattavia keskusteluja Euroopan tason työmarkkinaosapuolten ja kansalaisyhteiskunnan järjestöjen** edustajien kanssa muun muassa kevätpaketista. Keskusteluissa päästiin rakentavaan ja perusteelliseen vuoropuheluun, joka otettiin huomioon tämän lausunnon valmistelussa. Komiteat katsovat, että **työmarkkinaosapuolten, kansalaisyhteiskunnan ja muiden asiaankuuluvien sidosryhmien ottaminen oikea-aikaisesti ja mielekkäällä tavalla mukaan eurooppalaisen ohjausjakson ja päätöksenteon syklin kaikkiin vaiheisiin** on tärkeää talous-, työllisyys- ja sosiaalipolitiikan koordinoinnin ja täytäntöönpanon onnistumisen kannalta.

Osa 2

Vuoden 2023 maakohtaisia suosituksia koskevien komission ehdotusten arviointi

Komission 24. toukokuuta 2023 hyväksymissä ehdotuksissa vuoden 2023 maakohtaisiksi suosituksiksi **vahvistettiin laajalti komission vuonna 2022 omaksuma lähestymistapa jäsenvaltioille annettavaan toimintapoliittiseen ohjaukseen**. Komiteat panevat merkille, että **TSTK-aloilla annettujen maakohtaisten suositusten määrä on edelleen vähäisempi kuin elpymis- ja palautumistukivälineen käyttöönottoa edeltäneissä ohjausjaksoissa**. Tämä on linjassa yksinkertaistetun lähestymistavan kanssa, jossa otetaan huomioon elpymis- ja palautumissuunnitelmien kattava luonne.

Työllisyyskomitea ja sosiaalisen suojelun komitea panevat myös merkille **kaikille jäsenvaltioille ehdotettujen ”horisontaalisten” maakohtaisten suositusten suhteellisen suuren lukumäärän.** Ne koskevat erityisesti kohdennettuja finanssipoliittisia toimia haavoittuvien kotitalouksien suojelemiseksi korkealta inflaatiolta ja energian hintojen nousulta, vihreän osaamisen hankkimista sekä koheesiopoliitiikan ohjelmien ja elpymis- ja palautumissuunnitelmien täytäntöönpanoa, mukaan lukien REPowerEU-lukujen viimeistely. Vaikka ohjausjakson yksinkertaistaminen on tervetullutta, **maakohtaisten suositusten maakohtainen luonne olisi säilytettävä, erityisesti kun otetaan huomioon, että työllisyys- ja sosiaalikysymyksiä koskevia maakohtaisia suosituksia on vähemmän.** Komiteat toistavat, että on tärkeää seurata elpymis- ja palautumissuunnitelmien mukaisten työllisyys- ja sosiaaliuudistusten täytäntöönpanoa osana niiden vuotuisia monenvälisiä valvonta- ja arviointitoimia.

Vuoden 2023 maakohtaisia suosituksia koskevista ehdotuksista käydyissä keskusteluissa **vuorovaikutus talouspoliittisen komitean ja talous- ja rahoituskomitean (varajäsenet) kanssa mahdollisti useiden luonteeltaan monialaisten poliittisten kysymysten tehokkaan tarkastelun.** Tavanomaisen käytännön mukaisesti koulutusta ja osaamista koskevista maakohtaisista suosituksista keskusteltiin työllisyyskomiteassa, ja keskusteluihin osallistui koulutuskomitean edustajia. Terveysteen liittyvistä maakohtaisista suosituksista keskusteltiin sosiaalisen suojelun komiteassa, johon osallistui kansallisia asiantuntijoita. **Työllisyyskomitea ja sosiaalisen suojelun komitea korostavat, että maakohtaisten suositusten käsittelyn ja viimeistelyn toistuvasti tiivistetty aikataulu komiteoissa vaikuttaa kielteisesti niiden kykyyn osallistua mielekkäästi monenvälisiin keskusteluihin, ja ne kehottavat käymään vakavaa pohdintaa tulevien ohjausjaksojen aikataulusta.**

Osa 3

Aikaisempien asiaankuuluvien maakohtaisten suositusten täytäntöönpanoa koskevien työllisyyskomitean ja sosiaalisen suojelun komitean monenväliseen valvontaan liittyvien arviointien tärkeimmät tulokset

Monenvälinen valvonta on yksi työllisyyskomitean ja sosiaalisen suojelun komitean päätehtävistä eurooppalaisen ohjausjakson puitteissa¹¹. Se edellyttää muun muassa¹² perusteellista arviointia uudistuksista ja investoinneista, jotka on käynnistetty neuvoston aiempien ohjausjaksojen aikana antamien maakohtaisten suositusten johdosta. Työllisyyskomitean ja sosiaalisen suojelun komitean monenvälisillä valvontatoimilla on keskeinen rooli jäsenvaltioiden uudistuspyrkimysten tukemisessa, koska niiden puitteissa vaihdetaan poliittista tietämystä ja parhaita käytäntöjä ja edistetään jaettua käsitystä maakohtaisista haasteista, jotta asiasta voidaan tiedottaa neuvostolle.

¹¹ Työllisyyskomitean osalta arviointi perustuu SEUT 148 ja 150 artiklaan ja sosiaalisen suojelun komitean osalta SEUT 160 artiklaan. [EU-asetuksessa 1175/2011](#) (jolla muutetaan asetusta 1466/1997) työllisyyskomitea ja sosiaalisen suojelun komitea nimetään asiaankuuluviksi komiteoiksi, jotka osallistuvat eurooppalaiseen ohjausjaksoon toimivaltuuksiensa mukaisesti. Myös komiteoiden perustamisesta tehdyissä neuvoston päätöksissä (työllisyyskomitean osalta [2015/772](#), jolla kumotaan 2000/98, ja sosiaalisen suojelun komitean osalta [2015/773](#), jolla kumotaan 2004/689) annetaan niille toimivalta osallistua kaikkiin eurooppalaisen ohjausjakson osatekijöihin omilla aloillaan.

¹² Työllisyyskomiteassa monenväliset valvontatoimet käsittävät kolme osa-aluetta: i) maakohtaisten suositusten arviointi aiempien maakohtaisten suositusten ja joinakin vuosina komitean seurantavälineiden avulla saatujen havaintojen perusteella; ii) temaattiset arvioinnit TSTK-neuvoston hyväksymien ja kaikille jäsenvaltioille osoitettujen suositusten perusteella; ja iii) työmarkkinaosapuolten vuoropuhelun arviointi työllisyyden suuntaviivan 7 määräysten perusteella. Sosiaalisen suojelun komiteassa neuvoston suositusten täytäntöönpanosta keskustellaan usein maakohtaisten suositusten arvioinnin lisäksi tapauskohtaisten järjestelyjen pohjalta (esim. keskustelu kansallisista suunnitelmista).

Sen jälkeen, kun vuonna 2022 oli palattu säännölliseen mutta yksinkertaistettuun ohjausjaksoon, **sosiaalisen suojelun komitea jatkoi vuonna 2023 perinteistä lähestymistapaa, jossa arvioitiin vain uusimpia maakohtaisia suosituksia**¹³ (eli vuonna 2022 annettuja suosituksia), kun taas **työllisyyskomitea päätti tarkastella uusien vuoden 2022 maakohtaisten suositusten lisäksi muitakin haasteita**, jotka on yksilöity seurantavälineiden ja vuosien 2019–2020 maakohtaisten suositusten täytäntöönpanossa saavutetun edistymisen perusteella. Sosiaalisen suojelun komitea ja työllisyyskomitea tarkastelivat myös yhdessä joitakin yhteistä etua koskevia vuoden 2022 maakohtaisia suosituksia vuonna 2020 aloitetun onnistuneen käytännön mukaisesti. Samaan aikaan **temaattinen ulottuvuus oli keskiössä myös vuonna 2023, kun komiteat kävivät perusteelliset keskustelut** kustakin niiden toimivaltaan kuuluvasta politiikanalasta. Komiteoissa käytyjen keskustelujen temaattinen ulottuvuus otettiin huomioon laadittaessa tässä osassa esitettyjä horisontaalisia päätelmiä.

Työllisyyskomitea ja sosiaalisen suojelun komitea laativat vuoden 2023 alkupuoliskolla **76 maakohtaista arviointia**, muun muassa viisi arviointia yhteisen edun mukaisista aloista. Komiteat laativat nämä arvioinnit yhdessä. Koulutusta ja osaamista koskevat arvioinnit (yhteensä 19) toteutti työllisyyskomitea, ja niiden laadintaan osallistui koulutuskomitean edustajia. Työllisyyskomitean suorittamiin työmarkkinavuoropuhelua koskeviin arviointeihin (yhteensä 7) osallistui EU:n tason työmarkkinaosapuolten ja joidenkin niiden kansallisten jäsenten edustajia. Terveystieteiden alan arvioinnit (yhteensä 5) tehtiin sosiaalisen suojelun komiteassa, ja terveysministeriöiden kansallisia edustajia osallistui arviointiin aktiivisesti. Kaikissa maakohtaisissa arvioinneissa arviointi perustui jäsenvaltioiden raportointiin viimeisimmistä toteutetuista toimenpiteistä, ja tämän jälkeen muut jäsenvaltiot ja komissio arvioivat kyseisiä toimenpiteitä. Maakohtaisista päätelmistä sovittiin yhteisesti, ja ne ovat tämän lausunnon liitteenä.

¹³ Komiteat arvioivat vuonna 2020 ainoastaan vuoden 2019 maakohtaisten suositusten täytäntöönpanoa, pääasiassa kirjallisella menettelyllä koronaviruspandemian vuoksi. Komiteat sopivat vuonna 2021 arvioivansa (koronaviruspandemiaan keskittyvien) vuoden 2020 maakohtaisten suositusten täytäntöönpanoa ottaen huomioon joitakin asiaankuuluvia vuoden 2019 maakohtaisia suosituksia (joissa viitataan rakenteellisempiin, edelleen merkityksellisiin kysymyksiin). Edeltävän vuoden toimintatapaa jatkettiin vuonna 2022, mutta sitä muutettiin arviointien lukumäärän vähentämiseksi ja vuoden 2021 maakohtaisten suositusten puuttumisen huomioon ottamiseksi. Työllisyyskomitea hyödynsi seurantavälineitään arvioidakseen vuosien 2020 ja 2019 maakohtaisten suositusten merkityksellisyyttä ja yksilöidäkseen mahdollisia ”kehittymässä olevia haasteita”, joita ei ole otettu huomioon aiemmissa suosituksissa. Sosiaalisen suojelun komitea pyysi jäsenvaltioita ilmoittamaan halukkuutensa osallistua tarkasteluun ja tehosti arviointia perusteellisemmilla temaattisilla keskusteluilla politiikanaloista.

3.1 Työmarkkinavuoropuhelun uudistukset

Työllisyyskomitea teki 7. marraskuuta 2022 työmarkkinaosapuolten vuoropuhelun vuotuisen arvioinnin yhdessä Euroopan tason ja kansallisten työmarkkinaosapuolten kanssa.

Työmarkkinaosapuolten vuoropuhelun laadun ja vaikuttavuuden arvioimiseksi työllisyyden suuntaviivojen valossa vuoden 2022 arviointia täydennettiin temaattisella keskustelulla työmarkkinaosapuolten vuoropuhelun roolista pyrittäessä varmistamaan oikeudenmukainen siirtymä kohti ilmastoneutraaliutta sekä käsittelemällä joitakin kansallisia esimerkkejä institutionaalisista kehyksistä, työmarkkinaosapuolten osallistumisesta päätöksentekoon ja työmarkkinaosapuolten valmiuksista.

Temaattisessa keskustelussa korostettiin, että siirtyminen ilmastoneutraaleihin talouksiin ja yhteiskuntiin edellyttää koko hallinnon ja koko yhteiskunnan kattavaa lähestymistapaa. Sen vuoksi on olennaisen tärkeää varmistaa, että työmarkkinaosapuolet voivat olla vuorovaikutuksessa prosessia johtavien toimijoiden kanssa ja että ne ovat mukana kansallisten hallintojen eri yksiköissä ja eri tasoilla. Tässä yhteydessä jotkin jäsenvaltiot myönsivät, että tarvitaan lisätoimia asianmukaisten puitteiden luomiseksi erityisesti työmarkkinaosapuolten ja energia- ja ilmastoviranomaisten välisille kuulemisille, pitäen silmällä kansallisten energia- ja ilmastosuunnitelmien päivittämistä vuosina 2023–2024. Samalla korostettiin myös, että kun otetaan huomioon siirtymäprosessin monitahoisuus ja tarvittavien muutosten moninaisuus, tarvitaan myös erillisiä ja järjestelmällisiä kuulemisia kansalaisyhteiskunnan järjestöjen kanssa. Lisäksi korostettiin vihreän siirtymän paikallista ulottuvuutta ja korostettiin, että yhteisöt on otettava mukaan sellaisten hankkeiden suunnitteluun, joilla on todennäköisesti suuri vaikutus paikalliseen talouteen.

Työnantajien edustajat korostivat erityisesti digitaalisen ja vihreän siirtymän keskinäistä vuorovaikutusta sekä alakohtaisen ulottuvuuden tärkeää roolia erityisesti työvoiman täydennys- ja uudelleenoulutuksessa kohti vihreämpää tuotantoa. Osana kansallista koulutuspolitiikkaa korostettiin opetussuunnitelmien ja tutkintojen paremman suunnittelun ja mukauttamisen työelämän muuttuviin tarpeisiin olevan keskeinen tekijä koordinoinnin ja vertailuoppimisen vahvistamiseksi EU:n tasolla. Myös äskettäin hyväksyttyä kestävyysvalmiuksien viitekehystä –GreenComp – painotettiin tärkeänä työkaluna, jota on tarkasteltava lähemmin työllisyyskomitean koordinoitavien puitteissa vuonna 2023. Tulevien osaamistarpeiden arvioinnin monimutkaisuutta ja siihen liittyvää osaamisen vahvempien ennakkointivälineiden merkitystä painotettiin. Ammattiliitot korostivat myös roolia, joka työvoiman liikkuvuudella voi olla nykyisen ja tulevan osaamisvajeen korjaamisessa.

Temaattisessa keskustelussa käsiteltiin myös Venäjän Ukrainaan kohdistaman hyökkäyssodan vaikutuksia energian hintoihin. Keskustelussa mainittiin verotuksen ja sosiaalisen suojelun rooli sekä tarve kohdentaa huolellisesti kotitalouksille ja yrityksille suunnatut tukitoimenpiteet niitä tarvitseville. Jotkin työmarkkinaosapuolet ja jäsenvaltiot katsovat, että SURE-tukivälineen kaltainen mekanismi soveltuisi lieventämään energian ja elintarvikkeiden hintojen nousun vaikutusta Euroopan talouteen tai edistämään oikeudenmukaista vihreää siirtymää tehokkaasti. Lisäksi mainittiin mahdollisuus ottaa Euroopan kaasumarkkinoilla käyttöön väliaikainen hintakattomekanismi.

Lisäksi korostettiin, että on tärkeää hyödyntää asianmukaisesti lisäresursseja, joita valtiot ovat saaneet perushyödykkeistä ja muista tuotteista perittävistä veroista korkean inflaation vuoksi.

Kansallisilla työmarkkinaosapuolilla on tärkeä rooli näissä keskusteluissa, koska energiakriisiin liittyvät politiikkatoimet, esimerkiksi sosiaalisen suojelun rahoituksen osalta, ja niiden työehtosopimusneuvottelut, muun muassa palkoista ja koulutuksen saatavuudesta, vaikuttavat toisiinsa.

Maakohtaiset arvioinnit toivat esiin, että työmarkkinaosapuolten vuoropuhelun institutionaalinen kehys on lähes kaikissa jäsenvaltioissa hyvin tarkoitukseensa soveltuva. On kuitenkin edelleen erittäin tärkeää välttää työmarkkinaosapuolten pelkkää muodollista osallistumista ja varmistaa oikea-aikainen ja merkityksellinen kuulemisprosessi koko päätöksenteon ajan. Kuulemisten laatu voi myös olla parempi, jos ne perustuvat näyttöön perustuviin havaintoihin ja ehdotetun lainsäädännön vaikutusten ennakkoarviointiin.

Lisäksi todettiin, että erityisesti koronaviruspandemian sekä energian ja elintarvikkeiden hintojen nousun aiheuttamien kriisien aikana on edelleen tärkeää tasapainottaa keskenään hallinnon tarve vastata nopeasti talouksien ja yhteiskuntien uusiin tarpeisiin ja tarve osallistaa työmarkkinaosapuolet mielekkäällä tavalla siten, että niillä riittävästi aikaa reagoida. Tässä yhteydessä myös valmiuksien kehittämisellä on merkitystä, sillä niillä työmarkkinaosapuolilla, joilla ei ole riittäviä valmiuksia, voi olla vaikeuksia osallistua nopeasti tietoon perustuviin kuulemisiin.

Työehtosopimusneuvottelujen kattavuus on edelleen huolestuttavan heikko joissakin jäsenvaltioissa, erityisesti yksityisellä sektorilla, kun taas toisissa jäsenvaltioissa ammattiliittojen jäsenyys on laskussa. Joissakin tapauksissa työmarkkinaosapuolten edustavuuden asianmukainen arviointi on edelleen ongelma. Näiden jäsenvaltioiden on tärkeää käyttää vuosien 2021–2027 Euroopan sosiaalirahasto plussan varoja työmarkkinaosapuolten valmiuksien kehittämiseen vaikuttavalla tavalla. Lisäksi joidenkin jäsenvaltioiden on riittävää vähimmäispalkkaa koskevan uuden EU-direktiivin mukaisesti lisättävä toimiaan parempien mahdollistavien edellytysten luomiseksi ja laadittava toimintasuunnitelma työehtosopimusneuvotteluja varten.

3.2 Uudistukset työmarkkinoiden segmentoitumisen, työn verotuksen ja pimeän työn aloilla

Työllisyyskomitea piti 10. maaliskuuta 2023 työn verotusta ja työmarkkinoiden segmentoitumista käsittelevän vuotuisen arviointinsa, jonka tarkoituksena oli arvioida edistymistä vuosien 2019–2022 maakohtaisten suositusten täytäntöönpanossa sekä työllisyyskehityksen seurantavälineen ja sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun puitteissa havaittuihin lisähaasteisiin vastaamisessa¹⁴. Maakohtaisten arviointien lisäksi käytiin temaattinen keskustelu, joka perustui vuoden 2023 yhteisen työllisyysraportin tärkeimpiin havaintoihin.

a. Työn verotus

Venäjän Ukrainaan kohdistaman hyökkäyksen aiheuttaman energian ja elintarvikkeiden hintojen nousun vuoksi monien jäsenvaltioiden oli vuonna 2022 otettava käyttöön toimia, joilla lievennetään inflaation vaikutusta kotitalouksien ja työntekijöiden tuloihin. Jotkin maat hyödynsivät käytettävissä olevaa julkisen talouden liikkumavaraa, kun taas toiset lisäsivät käytettävissä olevia resursseja esimerkiksi verottamalla energiayhtiöiden satunnaisia voittoja. Jotkin maat puuttuivat pienituloisten verotuksen kasvamisen riskiin (keskimääräisen veroasteen kasvu) tarkistamalla progressiota.

¹⁴ Ottaen huomioon maakohtaisten suosituskokonaisuuksien ja lisähaasteiden laaja painotus jäsenvaltioille annettiin vuoden 2023 arviointia varten sovittujen operatiivisten järjestelyjen mukaisesti mahdollisuus olla osallistumatta niihin arviointeihin, joiden kohdalla ne olivat todenneet, että edistystä ei ole tapahtunut viimeisten 12 kuukauden aikana. **Belgia**, **Latvia** ja **Slovenia** jättäytyivät arvioinnin ulkopuolelle. **Italia** ja **Slovakia** päättivät jättäytyä ulkopuolelle verotusta koskevan vuoden 2022 maakohtaisen suosituksensa laajemman soveltamisalan vuoksi.

Monissa jäsenvaltioissa on kuitenkin edistytty myös verojärjestelmän viherystämässä ja sen muuttamisessa siten, että tuetaan kestävää kasvua ympäristöystävällisten toimintojen kannustimien ja fossiilisten polttoaineiden käytön pidäkkeiden avulla. Osallistavan kasvun tukemiseksi monissa jäsenvaltioissa on kuitenkin edelleen huomattavasti tehtävää verotuksen painopisteen siirtämiseksi pois työn verotuksesta ja verotus- ja etuusjärjestelmän parantamiseksi. Hyvin suunnitellut marginaaliveroasteet voivat kannustaa erityisesti toisen tulonsaajan osallistumista työmarkkinoille ja lisätä työaika. Lisäksi matalapalkkaisten työntekijöiden verokiila on edelleen suuri monissa jäsenvaltioissa.

b. Työmarkkinoiden segmentoituminen

Työmarkkinoiden segmentoituminen jäsenvaltioissa vaikuttaa edelleen tiettyihin ryhmiin, erityisesti nuoriin, naisiin, maahanmuuttajiin ja matalan osaamistason työntekijöihin. Joissakin tapauksissa vastentahtoinen osa-aikatyö on edelleen yleistä ja siirtyminen määräaikaista vakinaisiin työsuhteisiin vähäistä. Monet jäsenvaltiot jatkoivat koko vuoden 2022 ajan pyrkimyksiään edistää toistaiseksi voimassa olevia työsopimuksia tyypillisenä työjärjestelynä muun muassa tiukentamalla työsuhdeturvalainsäädäntöä määräaikaisten työsopimusten ja muiden epätyypillisten työmuotojen osalta. Epätyypillisten työmuotojen ja itsenäisen ammatinharjoittamisen väärinkäytösten torjuminen ja pimeään työhön puuttuminen ovat edelleen monien jäsenvaltioiden poliittisen ohjelman prioriteetteja.

Tätä varten työsuojelutarkastusten tiheyden lisäämistä täydennettiin lisävaatimuksilla, jotka koskevat joidenkin määräaikaisten työpaikkojen, kuten nollatuntisopimusten, käyttöä. Vaarana kuitenkin on, että vain yhdyntyyppisiin sopimuksiin vaikuttavat säädökset ovat tehottomia työmarkkinoiden segmentoitumiseen puuttumiseksi, koska ne saattavat vain saada työnantajat siirtymään muunlaisiin epätyypillisiin työsopimuksiin. Uudistuksilla olisi pyrittävä luomaan johdonmukainen kehys, jolla edistetään toistaiseksi voimassa olevia työsopimuksia, edistetään siirtymistä määräaikaista vakituksiin työpaikkoihin, edistetään kannustimia työpaikalla tapahtuvaan koulutukseen, varmistetaan sosiaalisen suojelun saatavuus kaikille ja luodaan tasapuoliset toimintaedellytykset yrityksille. Samalla olisi turvattava työmarkkinoiden tietty joustavuus, joka liittyy suhdannevaihteluihin.

3.3 Uudistukset koulutuksen ja osaamisen alalla

Työllisyyskomitea piti 30. maaliskuuta ja 13. huhtikuuta 2023 yhdessä koulutuskomitean kanssa koulutusta ja osaamista käsittelevän vuotuisen arviointinsa, jonka tarkoituksena oli arvioida edistymistä vuosien 2019–2022 maakohtaisten suositusten täytäntöönpanossa sekä käsitellä työllisyyskehityksen seurantavälineen ja sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun puitteissa havaittuja lisähaasteita¹⁵. Maakohtaisten arviointien lisäksi käytiin temaattinen keskustelu, joka perustui vuoden 2023 yhteisen työllisyysraportin havaintoihin ja Irlannin esittelemään esimerkkitapaukseen.

Oppijoiden sosioekonominen tausta vaikuttaa edelleen voimakkaasti koulutustuloksiin eri jäsenvaltioissa. Muita heikompi sosioekonominen asema, maahanmuuttajatausta, vähemmistöryhmään kuuluminen tai maaseutualueella asuminen ovat edelleen nykyisten puutteiden tärkeimpiä aiheuttajia. Heikommassa asemassa olevat oppijat alisuoriutuvat muita ryhmiä todennäköisemmin lukemisessa, matematiikassa ja luonnontieteissä tai keskeyttävät koulunkäynnin. Lisäksi varhaiskasvatukseen osallistuminen on edelleen keskimääräistä vähäisempää köyhyys- tai syrjäytymisvaarassa olevien lasten ja haavoittuvien ryhmien osalta. Vaikka 13 jäsenvaltiota on saavuttanut korkea-asteen tutkinnon suorittaneita koskevan eurooppalaisen koulutusalueen vuoden 2030 tavoitteen, jotkin maat ovat jääneet jälkeen. Monissa maissa sukupuolten väliset erot ovat huomattavia ja kasvussa. Vaikka korkea-asteen tutkinnon suorittaneissa on enemmän naisia kuin miehiä, naisten osuus STEM-aloilla (luonnontieteet, teknologia, insinööritieteet ja matematiikka) on alhaisempi. Jäsenvaltioissa on yhä enemmän pulaa opettajista erityisesti STEM-aloilla sekä sosioekonomisesti heikommassa asemassa olevilla alueilla.

¹⁵ Ottaen huomioon maakohtaisten suosituskokonaisuuksien ja lisähaasteiden laaja painotus jäsenvaltioille annettiin vuoden 2023 arviointia varten sovittujen operatiivisten järjestelyjen mukaisesti mahdollisuus olla osallistumatta niihin arviointeihin, joiden kohdalla ne olivat todenneet, että edistystä ei ole tapahtunut viimeisten 12 kuukauden aikana. **Kypros, Saksa ja Unkari** jättäytyivät arvioinnin ulkopuolelle.

Vastauksena edellä mainittuihin haasteisiin jäsenvaltiot ovat toteuttaneet tai ovat toteuttamassa uudistuksia, joita pyritään kohdentamaan paremmin haavoittuviin väestöryhmiin. Niillä pyritään poistamaan alueellisia eroja laadukkaan koulutuksen saatavuudessa ja nykyaikaistamaan korkea-asteen koulutusta muun muassa elpymis- ja palautumistukivälineen, koheesiopolitiikan rahastojen ja oikeudenmukaisen siirtymän rahaston kautta. Lisäksi digitaaliseen, vihreään ja kestäväan kehitykseen liittyvää koulutusta pyritään edelleen valtavirtaistamaan opetussuunnitelmissa koulutuksen varhaisista vaiheista alkaen.

Sen lisäksi, että jäsenvaltiot tehostavat toimiaan opettajien osaamisen, erityisesti digitaalisten taitojen, parantamiseksi, toteutetaan myös toimenpiteitä opettajavajaukseen puuttumiseksi, muun muassa lisäämällä opettajan ammatin houkuttelevuutta ja ottamalla käyttöön vaihtoehtoisia väyliä opettajan ammattiin. Euroopan osaamisen teemavuoden julistaminen voi tarjota jäsenvaltioille ennennäkemättömän tilaisuuden lisätä EU:n kansalaisten tietoisuutta osaamisensa kehittämisen tärkeydestä, myös EU:n vuoden 2030 yleistavoitteen ja siihen liittyvien kansallisten osaamistavoitteiden saavuttamisen kannalta. Aikuiskoulutukseen osallistumisessa on tutkitusti edelleen eroja, sillä sitä oletetusti eniten tarvitsevien, esimerkiksi vähemmän koulutettujen henkilöiden, osallistuminen on paljon vähäisempää kuin koulutettujen henkilöiden. Myös maaseudulla asuvien koulutukseen osallistuminen on vähäisempää, mikä osoittaa tarpeen parantaa koulutusinfrastruktuuria ja jatkaa investointeja etäopiskeluun.

Vaikka toimia on lisätty kaikissa jäsenvaltioissa, koulutuspolitiikassa voitaisiin edelleen priorisoida digitaalisia taitoja, erityisesti niissä maissa, joissa digitaaliset perustaidot omaavien aikuisten osuus on alhainen. Tällaisissa tapauksissa olisi myös käsiteltävä digiosaamisen puutetta vastedeskin, erityisesti silloin, kun se vaikuttaa naisiin, vähän koulutettuihin, työttömiin ja työelämän ulkopuolella oleviin.

Useat jäsenvaltiot ovat ottaneet käyttöön tai suunnittelevat ottavansa käyttöön täydennys- ja uudelleen koulutuspolitiikkoja, joilla pyritään puuttumaan kasvavaan osaamisvajeeseen suuren kysynnän aloilla, kuten terveydenhuollossa, torjumaan osaamisen kohtaanto-ongelmaa ja mukauttamaan työvoiman osaamista muuttuvaan työelämään muun muassa Euroopan sosiaalirahasto plussasta ja NextGenerationEU-välineestä saatavilla olevien varojen avulla. Yhä enemmän testataan pieniä osaamiskokonaisuuksia ja yksilöllisiä oppimistilejä keinona parantaa oppimismahdollisuuksien saatavuutta, joustavuutta ja räätälöintiä yksilön tarpeisiin. Kireiden työmarkkinoiden ja alhaisen työttömyyden vuoksi jäsenvaltiot ottavat yhä useammin käyttöön koulutustoimenpiteitä, jotka on suunnattu ensisijaisesti kaikkein haavoittuvimmille, joiden potentiaalia ei ole vielä hyödynnetty.

Myös tietoisuus luotettavien ammattitaidon ennakkointivälineiden merkityksestä kasvaa edelleen. Joissakin olosuhteissa haasteena on yhä osaamista koskevan tiedon hankinnan parempi sisällyttäminen koulutuspolitiikkaan.

3.4 Uudistukset aktiivisen työvoimapolitiikan ja julkisten työvoimapalvelujen alalla

Työllisyyskomitea piti 31. maaliskuuta 2023 aktiivisen työmarkkinapolitiikan ja julkisten työvoimapalvelujen vuotuisen arviointinsa, jonka tarkoituksena oli arvioida edistymistä vuosien 2019–2022 maakohtaisten suositusten täytäntöönpanossa sekä käsitellä työllisyyskehityksen seurantavälineen ja sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun puitteissa havaittuja lisähaasteita¹⁶. Ennen maakohtaisia arviointeja käytiin temaattinen keskustelu, joka perustui vuoden 2023 yhteisen työllisyysraportin keskeisiin havaintoihin, julkisten työvoimapalvelujen verkoston puheenjohtajan panokseen ja esittelyyn, jonka Ranska piti pitkäaikaistyöttömyydestä vapaita alueita koskevasta hankkeestaan.

¹⁶ Ottaen huomioon maakohtaisten suosituskokonaisuuksien ja lisähaasteiden laaja painotus jäsenvaltioille annettiin vuoden 2023 arviointia varten sovittujen operatiivisten järjestelyjen mukaisesti mahdollisuus olla osallistumatta niihin arviointeihin, joiden kohdalla ne olivat todenneet, että edistystä ei ole tapahtunut viimeisten 12 kuukauden aikana. **Bulgaria** ja **Unkari** jättäytyivät arvioinnin ulkopuolelle.

Vuonna 2022 työllisyys jatkoi kasvuaan kaikissa EU:n jäsenvaltioissa. Vuoden 2022 viimeisellä neljänneksellä EU-27:n työllisyysaste oli 74,9 prosenttia eli kaksi prosenttiyksikköä korkeampi kuin ennen pandemiaa. Jäsenvaltioiden ja eri sosioekonomisten ryhmien välillä on kaikesta huolimatta vieläkin merkittäviä eroja. Toimia tarvitaan edelleen laadukkaiden työllistymismahdollisuuksien edistämiseksi sekä naisten, nuorten, vähän koulutettujen henkilöiden, vammaisten henkilöiden, maahanmuuttajataustaisten henkilöiden ja etnisten vähemmistöjen työllisyysasteen nostamiseksi, jotta voidaan saavuttaa Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarin täytäntöönpanoa koskevan toimintasuunnitelman vuoden 2030 työllisyystavoitteet. Työmarkkinoiden myönteisen kehityksen vuoksi pitkäaikaistyöttömyyden lievä kasvu on huolestuttavaa.

Työvoimapula ja osaamisvaje ovat kasvaneet jyrkästi, mikä vaikuttaa valtaosaan Euroopan talouksista. Jäsenvaltiot ja niiden julkiset työvoimapalvelut keskittyvät yhä enemmän koulutuspolitiikkaan, erityisesti vihreisiin ja digitaalisiin taitoihin, sekä ammatteihin ja aloihin, joilla kysyntä on suurempaa (esim. terveydenhuolto ja matkailu), edistääkseen muun muassa kestävää siirtymistä työmarkkinoille. Kaikkein haavoittuvimmille väestöryhmille annettavan tuen laadun parantamisen merkitys on kuitenkin tunnustettu hyvin, ja tätä varten on otettu käyttöön toimenpiteitä, joilla vahvistetaan erityisesti uraohjausta ja -neuvontaa sekä yhteystoimintaa.

Monissa jäsenvaltioissa työmarkkinapolitiikan toimiin osallistuvien työnhakijoiden osuus on kuitenkin edelleen selvästi alle 40 prosenttia, ja aktiiviseen työmarkkinapolitiikkaan käytetyt menot ovat alle 2 prosenttia suhteessa BKT:hen, mikä osoittaa, että on tarpeen tehostaa hyvin suunniteltujen toimenpiteiden toteuttamista ja pyrkimyksiä osallisuuden lisäämiseksi. Tältä osin julkisten työvoimapalvelujen tarjontaa ja kapasiteettia pyritään parantamaan muun muassa digitaalisten välineiden ja parempien työmarkkinoiden ja ammattitaidon ennakkointivälineiden avulla. Julkisten työvoimapalvelujen organisatorisen kypsyyden taso ja niiden valmiudet kuitenkin vaihtelevat yhä eri jäsenvaltioissa, ja toimia tarvitaan muun muassa kumppanuuksien ja yhteistyön parantamiseksi muiden toimijoiden, kuten oppilaitosten ja työnantajien, kanssa.

Koheesiorahastojen antama tuki ja elpymis- ja palautumistukivälineen täytäntöönpano auttavat monia jäsenvaltioita vastaamaan suurimpiin haasteisiin aktiivisen työmarkkinapolitiikan täytäntöönpanossa. Poliitiikan suunnittelussa voitaisiin kuitenkin hyödyntää aiempien toimien järjestelmällisempää arviointia.

3.5 Naisten työmarkkinoille osallistumista koskevat uudistukset, jotka liittyvät varhaiskasvatukseen ja pitkäaikaishoidon saatavuuteen

Työllisyyskomitea ja sosiaalisen suojelun komitea pitivät 24. toukokuuta 2023 vuotuisen arviointinsa yhteistä etua koskevista kysymyksistä, erityisesti sosiaalisesta suojelusta, toimeentulotuesta ja palvelujen saatavuudesta, keskittyen näitä palveluja käyttävien naisten työmarkkinoille osallistumiseen. Tarkoituksena oli arvioida edistymistä vuosien 2019–2022 maakohtaisten suositusten täytäntöönpanossa. Arvioinneista tiedotettiin komission temaattisessa esityksessä, joka perustui myös vuoden 2023 yhteisen työllisyysraportin havaintoihin.

Monissa EU-maissa on edelleen huomattavia eroja sekä työmarkkinoille osallistumisessa että työssäkäymisessä. EU:ssa osa-aikaisten työntekijöiden osuus työssäkäyvistä naisista on edelleen 20 prosenttiyksikköä suurempi kuin miesten vastaava keskimääräinen osuus. Hoitovelvoitteet, myös pitkäaikaishoitoa tarvitsevia ja lapsia koskevat, ovat edelleen yksi tärkeimmistä tekijöistä, jotka monissa jäsenvaltioissa vaikeuttavat naisten työmarkkinoille osallistumista ja kokopäivätyötä, sillä noin 7,7 miljoonaa naista on poissa työmarkkinoilta. Vanhemmuuden vaikutus naisten työllisyyteen on EU:ssa yhä huomattavan negatiivinen (10,6 prosenttiyksikköä), ja joissakin jäsenvaltioissa erot ovat erityisen suuria. Alle 3-vuotiaiden lasten varhaiskasvatukseen osallistuminen kasvoi EU:n tasolla 36,2 prosenttiin vuonna 2021. Tilanne kuitenkin vaihtelee suuresti jäsenvaltiosta toiseen, ja monet ovat jäljessä tarkistetuista Barcelonan tavoitteista.

Yleistä edistystä on kuitenkin tapahtunut kohtuuhintaisen ja laadukkaan varhaiskasvatuksen saatavuudessa, joka on toteutunut etenkin lisäämällä saatavilla olevien paikkojen tarjontaa ja tukemalla pienituloisia perheitä palvelujen saannissa. Joissakin tapauksissa varhaiskasvatukseen osallistumista on lisätty oppivelvollisuusikää alentamalla. Saatavuuden parantaminen lapsille, joiden sosioekonomiset lähtökohdat ovat huonot, ja varhaiskasvatuksen räätälöiminen vammaisten tai erityistä hoitoa tarvitsevien lasten tarpeisiin on yhä merkittävän haasteellista toteutetuista toimista huolimatta.

On edelleen keskeistä puuttua pitkäaikaishoidolle ominaiseen laajaan epämuodollisuuteen, huonoihin työoloihin ja osaamisvajeeseen, jotta voidaan varmistaa kohtuuhintaisen ja laadukkaan pitkäaikaishoidon saatavuus. Parhaillaan toteutetaan toimenpiteitä yhteisöllisten palvelujen kehittämiseksi, kotisairaanhoidon laajentamiseksi ja pitkäaikaishoidon päiväkeskusten perustamiseksi. Joissakin tapauksissa on myönnetty lisärahoitusta hoitohenkilöstön koulutukseen ja omaishoitajien tukemiseen henkilöstöpulan korjaamiseksi.

Arvioinnissa on myös pantu merkille toimet, joilla vahvistetaan eri viranomaisten ja hallinnon eri tasojen välillä tarvittavaa koordinoitua, joka on usein välttämätöntä varhaiskasvatus- ja pitkäaikaishoitopalvelujen laajentamiseksi ja niiden laadun parantamiseksi.

EU:n rahastoja, erityisesti elpymis- ja palautumistukivälinettä ja Euroopan sosiaalirahasto plussaa, on käytetty laajasti pitkäaikaishoitopalvelujen ja varhaiskasvatuspalvelujen tarjonnan laajentamiseen, mukaan lukien varhaiskasvatuslaitosten rakentaminen ja kunnostaminen sekä paikkojen luominen lapsille. Asianmukainen harkinta on olennaisen tärkeää, jotta voidaan varmistaa toteutettujen toimenpiteiden kestävyys tulevaisuudessa.

Haasteita on edelleen lastenhoidon ja pitkäaikaishoidon saatavuuden helpottamisessa kotiseudultaan siirtymään joutuneille lapsille ja Ukrainasta Venäjän hyökkäyksen seurauksena pakeneville henkilöille, muun muassa ukrainalaisten naisten integroimiseksi työmarkkinoille.

3.6 Sosiaalista suojelua ja sosiaalista osallisuutta koskevat uudistukset

Sosiaalista suojelua ja sosiaalista osallisuutta koskevilla politiikoilla tuetaan yksilön kehitystä, lisätään sosiaalista yhteenkuuluvuutta, edistetään myönteisiä työmarkkinatuloksia ja vauhditetaan talouskasvua. Toimivat sosiaalisen suojelun järjestelmät voivat lieventää erilaisten kriisien ja häiriöiden vaikutuksia yksilöön ja yhteiskuntaan, kuten koronaviruspandemian aikana tai nykyisessä tilanteessa, jossa inflaatio on korkea ja energiakustannukset ovat kasvussa, on käynyt ilmi.

Sosiaalisen suojelun komitean aiemmassa työssä¹⁷ on pantu merkille tiettyjä heikkouksia jäsenvaltioiden sosiaalisen suojelun ja sosiaalisen osallisuuden järjestelmissä, muun muassa erilaisten etuuksien riittävydessä ja kattavuudessa, erityisesti epätyypillisissä työsuhteissa olevien työntekijöiden ja itsenäisten ammatinharjoittajien osalta. Muuttuvat työmarkkinat, teknologian kehitys ja väestörakenteen muutokset edellyttävät Euroopan sosiaalisen suojelun järjestelmien jatkuvaa mukauttamista ja parantamista.

Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilari ja sen toimintasuunnitelma muodostavat EU:n tason poliittisen kehyksen, jolla kannustetaan poliittisia uudistuksia. Toimintasuunnitelman lukuisat aloitteet, kuten vuoden 2019 sosiaalisen suojelun saatavuutta työntekijöiden ja itsenäisten ammatinharjoittajien kannalta koskeva neuvoston suositus ja vuonna 2023 annettu neuvoston suositus riittävästä vähimmäistoimeentulosta aktiivisen osallisuuden varmistamiseksi, ohjaavat jäsenvaltioita parantamaan sosiaalisen suojelun ja sosiaalisen osallisuuden järjestelmiään.

Lisäksi kansallisille uudistustoimille myönnetään tukea elpymis- ja palautumistukivälineestä, jossa 13,4 miljardia euroa on osoitettu avustuksiin ja lainoihin, joilla edistetään sosiaalista suojelua ja sosiaalista osallisuutta koskevia toimenpiteitä 18 jäsenvaltiossa¹⁸. Näiden jäsenvaltioiden kansalliset elpymis- ja palautumissuunnitelmat kattavat monenlaisia uudistuksia ja investointeja, joilla vahvistetaan niiden kansallisia sosiaalisen suojelun järjestelmiä niiden tehokkuuden, laadun ja selviytymiskyvyn osalta maakohtaisista tarpeista riippuen.

¹⁷ Sosiaalisen suojelun komitean vuosikertomus 2021

¹⁸ Belgia, Espanja, Italia, Itävalta, Kreikka, Kroatia, Kypros, Latvia, Liettua, Portugali, Ranska, Romania, Ruotsi, Saksa, Slovakia, Suomi, Tanska ja Tšekki.

a. Maakohtaisten arviointien horisontaaliset tulokset

Sosiaalisen suojelun komitea arvioi huhtikuussa 2023 osana vuotuisia monenvälisiä täytäntöönpanoa koskevia arviointejaan yhdeksän jäsenvaltion tuloksellisuutta sosiaalista suojelua ja sosiaalista osallisuutta koskevien maakohtaisten suositusten osalta. Viittä muuta yhteistä etua koskevaa maakohtaista suositusta tarkasteltiin työllisyyskomitean kanssa toukokuussa pidetyssä yhteisessä istunnossa. Kahdeksassa arvioidussa maakohtaisessa suosituksessa viitataan kansallisten sosiaaliturvajärjestelmien toimivuuteen tulotukietuuksien kattavuuden, kohdentamisen ja riittävyys osalta palvelujen saatavuuden yhteydessä. Viidelle jäsenvaltiolle annettiin suositus vahvistaa sosiaalista ja/tai kohtuuhintaista asuntotarjontaa. Lisäksi kahdelle jäsenvaltiolle annettiin suosituksia, jotka liittyivät kohtuuhintaisen ja laadukkaan pitkäaikaishoidon ja varhaiskasvatuksen tarjontaan, osana tukea naisten osallistumiselle työmarkkinoille.

Sosiaalisen suojelun komitean maakohtaisissa arvioinneissa kävi ilmi seuraavaa:

- Joitakin merkittäviä toimia on käynnissä nykyisten **sosiaalisen suojelun ja sosiaalisen osallisuuden järjestelmien** uudistamiseksi. Jäsenvaltiot hyödyntävät koronaviruskriisin aikana saatuja kokemuksia suunnitellakseen pysyvämpiä toimenpiteitä, joilla voidaan parantaa niiden kansallisten järjestelmien toimintaa. Tämä edellyttää erilaisten raha- ja luontoisuuksien integroitua tarjoamista yhdessä laadukkaiden sosiaalipalvelujen saatavuuden kanssa sekä toimenpiteitä, joilla varmistetaan tehokas koordinointi sellaisten palvelujen välillä, jotka edistävät sosiaalista osallisuutta ja työmarkkinoille (uudelleen) integroitumista. Koska suurin osa ehdotetuista uudistuksista on alkuvaiheessa, tarvitaan vankkaa tuloksellisuuden seuranta ja arviointia, jotta varmistetaan uudistusten jatkuva merkityksellisyys ja onnistuminen.

- Lisäksi useat arvioidut jäsenvaltiot keskittyvät käsittelemään köyhyyden aiheuttamia haasteita parantamalla etuuksien riittävyyttä ja kattavuutta (esim. Latvia, Portugali ja Unkari), esimerkiksi varmistamalla etuuksien riittävän indeksoinnin nykyisen korkean inflaatioasteen yhteydessä (esim. Latvia). Latvian, Portugalin ja Suomen painopistealueena on kansallisten turvaverkkojen tehokkuuden parantaminen niitä yksinkertaistamalla ja virtaviivaistamalla, kun taas Puola ja Unkari ilmoittavat kohdennetuista toimenpiteistä, jotka kattavat tietyt ikäryhmät tai tiettyjen etuuksien tarjoamisen ja palvelujen saatavuuden.
- **Asumiseen** liittyvissä arvioinneissa todettiin, että asumiskustannukset voivat muodostaa vakavan haasteen kotitalouksille, erityisesti suuremmissa kaupungeissa sekä haavoittuville kotitalouksille. Nämä haasteet tunnustetaan arvioiduissa valtioissa laajasti poliittisella tasolla, ja niissä on sitouduttu poliittisiin toimiin suunnitelmien, uudistusten ja investointien muodossa. Asuntopolitiikan seurantakehys ja koordinointi täydentävien politiikkatoimien (esim. tulotuki) ja palvelujen (esim. liikenne) kanssa ovat välttämättömiä tällaisten toimien onnistumisen kannalta.
- Arvioidut jäsenvaltiot ilmoittivat erilaisista lainsäädäntö- tai investointitoimenpiteistä, joilla pyritään lisäämään asuntojen tarjontaa, mukaan lukien sosiaaliset ja kohtuuhintaiset vuokra-asunnot. Nämä toimenpiteet kuitenkin edellyttävät huomattavaa rahoitusta ja toimitusaikatauluja, jotka saattavat viivästyttää asianmukaisten asuntojen saatavuutta suunnitelmien ja politiikkojen laatimisesta huolimatta. Nykyinen korkea inflaatiotaso voi olla lisähaaste jo käytössä oleville strategioille.

- Myös kohtuuhintaisten asuntojen tarjoamiseen osallistuvien eri viranomaisten lainsäädäntökehystä ja hallinnollisia valmiuksia pyritään vahvistamaan (Espanja, Liettua). Erityistä huomiota kiinnitetään myös erityistarpeita huomioiviin palveluihin, kuten vammaisten henkilöiden asumiseen, asunnottomuutta koskeviin asunto ensin -politiikkoihin, eriytymisen vähentämiseen ja häätöjen ehkäisemiseen (Tanska, Unkari).
- **Varhaiskasvatuksen tarjoamista** koskevat työllisyyskomitean ja sosiaalisen suojelun komitean yhteiset arvioinnit naisten työmarkkinoille osallistumisen yhteydessä osoittivat, että lisätoimia tarvitaan valmiuksien lisäämiseksi ja kohtuuhintaisuuden parantamiseksi. Näihin huolenaiheisiin puuttuminen antaisi vanhemmille mahdollisuuden päästä kokoaikatyöhön ja parantaisi lasten hyvinvointia. Koska lähes joka neljäs lapsi on köyhyyden tai sosiaalisen syrjäytymisen vaarassa, tarvitaan edelleen kohdennettuja toimia näiden vaarassa olevien lasten ja heidän vanhempiensa tukemiseksi.

b. Sosiaalista suojelua ja sosiaalista osallisuutta koskevan temaattisen keskustelun tulokset

Sosiaalisen suojelun komitean tätä politiikanalaa koskevassa temaattisessa keskustelussa keskityttiin rooliin, joka etuuksien ja palvelujen tarjoamisella on köyhyyden vähentämisessä ja työmarkkinoille (uudelleen) integroitumisessa. Sen tueksi esiteltiin tutkimus *Exploratory study: filling in the knowledge gaps and identifying strengths and challenges in the effectiveness of Member States' minimum income schemes*. Esitystä seuranneissa keskusteluissa edustajat tarkastelivat sitä, miten toimintapolitiikan suunnittelun eri osatekijät voivat olla vuorovaikutuksessa ja sitä, mitkä tekijät vaikuttavat rahaetuuden integroidun tarjonnan ja aktivointipolitiikan onnistumiseen.

Keskustelussa tuli esiin seuraavaa:

- Jäsenvaltiot pitävät sosiaalipolitiikkaa investointina ja tuotantotekijänä, koska sosiaalisen suojelun ja sosiaalisen osallisuuden alan uudistuksilla voidaan tukea talouskasvua ja edistää työllisyyttä.
- Monissa jäsenvaltioissa sosiaalisen suojelun ja sosiaalisen osallisuuden järjestelmiä ollaan parhaillaan uudistamassa aktiivisen osallisuuden periaatteiden mukaisesti, mukaan lukien riittävän toimeentulotuen painottaminen, sosiaalisen integraation ja työmarkkinoille osallistumisen tukeminen sekä kohtuuhintaisten ja laadukkaiden palvelujen tarjoaminen. Jotta uudistukset olisivat menestyksekkäitä, niissä olisi otettava huomioon kaikki sosiaalietuudet ja -palvelut, jotka tukevat yksilöitä koko heidän elämänsä ajan, sekä tulotuen eri osatekijöiden välinen vuorovaikutus. Tällä yhdenmetyllä lähestymistavalla on tarkoitus vähentää edunsaajien riippuvuutta etuuksista ja haavoittuvuutta sekä samalla tarjota riittävät taloudelliset resurssit köyhyyden torjumiseen ja pienituloisten perheiden ja haavoittuvassa tilanteessa olevien henkilöiden tukemiseen.
- Vähimmäistoimeentulojärjestelmät ovat tärkeä osa kansallisia sosiaalisen suojelun ja sosiaalisen osallisuuden järjestelmiä. Lähes kaikissa Euroopan valtioissa ne ovat riittämättömiä pitämään ihmisiä köyhyysrajan yläpuolella. Vaikka monet täydentävät raha- ja luontoisetuudet voivat tarjota lisätukea, useimmissa tapauksissa niihin sovelletaan lisäksi tarveharkintaa ja hakemusmenettelyjä. Etuusjärjestelyjen yksinkertaistaminen ja virtaviivaistaminen voisi parantaa toimeentuloturvajärjestelmien riittävyttä. Nykyisessä korkean inflaation tilanteessa korostettiin tulotuen säännöllistä indeksointia ja automaattisia mukautusmekanismeja.

- Oikean tasapainon löytäminen sosiaalietuuksien riittävyyden varmistamisen ja työnteon kannustimien luomisen välillä on edelleen tärkeä kysymys jäsenvaltioille. Useimmissa valtioissa sosiaaliavustusohjelmat on suunniteltu siten, että etuuksien tarjoaminen kytkeytyy aktivointitoimenpiteisiin. Joissakin valtioissa käytetään taloudellisia kannustimia helpottamaan työn vastaanottamista tai lisäämään työssäkäyntiastetta eli etuuksia leikataan väliaikaisesti asteittain (supistamismekanismi), kun henkilöt tulevat työmarkkinoille tai osallistuvat työhön liittyvään koulutukseen tai julkisiin työvoimapoliittisiin ohjelmiin. Taloudellisten kannustimien lisäksi käytettävissä on aktiivisia työmarkkinapoliittisia toimenpiteitä, kuten koulutus- ja täydennyskoulutusohjelmia, palkkatukia ja tilapäisiä julkisia tai yhteisötyöohjelmia, joilla autetaan ihmisiä integroitumaan työmarkkinoille. Aina ei kuitenkaan voida taata vähimmäistoimeentulon saajien osallistumista aktiivisen työmarkkinapolitiikan toimenpiteisiin, tai se rajoittuu julkiseen työhön osallistumiseen.
- Tässä yhteydessä korostettiin kysymystä etuuksien käyttämättä jättämisestä sekä tarvetta tutkia esteitä ja arvioida säännöllisesti nykyisiä järjestelmiä tehokkaiden toimintapolitiikkojen suunnittelemiseksi. Toimivaksi yhdistelmäksi esteiden poistamisessa ja etuuksien ja palvelujen tarjonnan parantamisessa on havaittu sosiaalisen suojelun ja sosiaalisen osallisuuden järjestelmien yksinkertaistamisen jatkaminen ja avoimuuden lisääminen digitaalisen teknologian avustuksella.
- Pyrkimyksiä parantaa sosiaalisen suojelun ja sosiaalisen osallisuuden järjestelmien kattavuutta ja riittävyyttä olisi täydennettävä pohdinnoilla siitä, miten nämä järjestelmät rahoitetaan, koska riittävyyteen ja kestävyYTEEN liittyviin huolenaiheisiin olisi puututtava kattavasti. Vaikka eri rahoituslähteiden välinen tasapaino on omanlaisensa kussakin jäsenvaltiossa, olisi jatkettava uusien vaihtoehtoisten rahoituslähteiden harkitsemista.
- Tehokkaiksi välineiksi on todettu vertaisoppiminen ja tietojenvaihto hyvistä käytännöistä ja innovatiivisista lähestymistavoista, jotka helpottavat keskinäistä ymmärtämystä toisiinsa liittyvistä haasteista ja tukevat jäsenvaltioiden uudistuspyrkimyksiä.

3.7 Eläkeuudistukset

Kansalliset eläkejärjestelmät ovat olleet eurooppalaisen ohjausjakson alusta lähtien rakenneuudistusten kohdealana. Koska väestö ikääntyy, työikäisten eurooppalaisten määrä vähenee ja työmarkkinat kehittyvät, jäsenvaltiot ovat työskennelleet eläkemenojen hillitsemiseksi sekä eläkejärjestelmiensä oikeudenmukaisuuden ja sukupolvien välisen oikeudenmukaisuuden säilyttämiseksi. Viime vuosina erityisesti eläkkeiden riittävyyden turvaamiseksi toteutetut toimet ovat lisääntyneet, kuten sosiaalisen suojelun komitean ja Euroopan komission vuoden 2021 eläkkeiden riittävyyttä koskevassa raportissa todetaan ja myös vuoden 2022 yhteisessä työllisyysraportissa vahvistetaan.

Elpymis- ja palautumistukivälineestä on saatavilla tukea kansallisia eläkeuudistustoimenpiteitä varten. Kansallisiin elpymis- ja palautumissuunnitelmiin sisältyy eläkkeitä tai vähimmäisvanhuusetuuksia koskevia uudistustoimenpiteitä 14 jäsenvaltiossa¹⁹.

a. Maakohtaisten arviointien horisontaaliset tulokset

Tässä yhteydessä sosiaalisen suojelun komitea arvioi helmikuussa 2023 kahdeksan jäsenvaltion edistymistä eläkkeiden alalla vastauksena niille vuonna 2022 annettuihin maakohtaisiin suosituksiin. Valtaosassa näistä suosituksista keskityttiin julkisen talouden kestävyyttä koskeviin kysymyksiin, ja kolmen arvioidun maan kohdalla esitettiin riittävyyteen, oikeudenmukaisuuteen ja tasa-arvoon liittyviä seikkoja. Kahden maan kohdalla viitattiin myös tarpeeseen toteuttaa kattava eläkejärjestelmän uudistus. Useimmat arvioiduista jäsenvaltioista ovat saaneet samansisältöisiä maakohtaisia suosituksia eurooppalaisen ohjausjakson aiemmissa sykleissä, mikä on osoitus havaittujen haasteiden pitkäaikaisesta ja rakenteellisesta luonteesta.

¹⁹ Alankomaat, Belgia, Espanja, Itävalta, Kroatia, Latvia, Liettua, Malta, Puola, Romania, Ruotsi, Saksa, Slovakia ja Slovenia.

Sosiaalisen suojelun komiteassa käydyt keskustelut ovat osoittaneet, että arvioidut jäsenvaltiot tunnustavat todetut haasteet ja toteuttavat toimia niiden ratkaisemiseksi. Monenlaisista toimenpiteistä on raportoitu:

- Useimmissa arvioiduissa jäsenvaltioissa toteutetaan erityistoimia asian tarkastelemiseksi ja poliittisten toimien valmistelemiseksi. Tällaisia toimia ovat muun muassa säännöllinen raportointi eläkejärjestelmän toiminnasta ja eläkeuudistuksia käsittelevien erityiskomiteoiden perustaminen (Irlanti, Luxemburg Saksa, Tšekki ja Unkari).
- Jäsenvaltiot tunnustavat, että edistämällä työmarkkinoille osallistumista yleensä tai tukemalla ikääntyneiden työntekijöiden työllisyyttä voidaan parantaa julkisen talouden kestävyyttä eläkejärjestelmien osalta. Useimmissa arvioiduissa jäsenvaltioissa (Ranskaa lukuun ottamatta) ei ole suunnitteilla lisätoimia lakisääteisen eläkeiän nostamiseksi. Sen sijaan ollaan ottamassa käyttöön toimia, jotka koskevat esimerkiksi sosiaaliturvamaksujen alentamista, yhteisrahoitusta, työnvälitystä, koulutusta tai uraohjausta, todellisen eläkeiän nostamiseksi ja eläkkeelle siirtymisen lykkäämiseksi (Irlanti, Puola, Tšekki).
- Useat jäsenvaltiot pyrkivät vastaamaan kestävyyshaasteisiinsa lisäämällä eläkevakuutusjärjestelmän tuloja maksuosuuksia korottamalla tai rahoituspohjaa laajentamalla (Irlanti, Saksa). Joissakin arvioiduissa jäsenvaltioissa (esim. Luxemburgissa) on perustettu erityisiä rahastoja eläkevakuutuksen alijäämän korjaamiseksi.
- Joissakin arvioiduissa jäsenvaltioissa on pyritty säilyttämään eläkejärjestelmien oikeudenmukaisuus tai parantamaan sitä. Ranskassa ollaan toteuttamassa kunnianhimoista ja kattavaa eläkejärjestelmän uudistusta, ja Alankomaissa ja Saksassa tutkitaan lisäeläkkeiden ja vapaaehtoisen eläkevakuutuksen kehittämistä edelleen.

Sosiaalisen suojelun komitea suhtautui myönteisesti ilmoitettuihin toimenpiteisiin ja on tyytyväinen jäsenvaltioiden toteuttamiin toimiin. Samaan aikaan komiteassa käydyt keskustelut ovat osoittaneet, että lisätoimia tarvitaan maakohtaisten suositusten vaatimusten täyttämiseksi kaikilta osin, sillä monissa tapauksissa ilmoitettuja toimenpiteitä ei ole vielä pantu täytäntöön ja joissakin maissa lainsäädäntöprosessi on vasta alkuvaiheessa.

b. Eläkkeitä koskevan temaattisen keskustelun tulokset

Maakohtaisten tarkastelujen lisäksi sosiaalisen suojelun komitea kävi myös horisontaalista keskustelua, jossa keskityttiin *kaikkien jäsenvaltioiden toteuttamiin toimenpiteisiin eläkkeellä olevan väestön elintason säilyttämiseksi inflaation ollessa korkea ja energiakustannusten noustessa*. Keskustelun tulokset esitetään jäljempänä.

Vuonna 2022 Euroopan vuotuinen inflaatioaste oli ennätyksellisen korkea eli 9,2 prosenttia, noin kolme kertaa korkeampi kuin vuonna 2021. Energian hinnat, jotka nousivat jyrkästi Venäjän Ukrainaan kohdistaman hyökkäyksen jälkeen, ovat yksi merkittävimmistä kiihtyvän inflaation syistä, sillä asuntojen, veden, kaasun ja sähkön kuluttajahinnat nousivat 18 prosenttia yhden vuoden aikana.²⁰

²⁰ Eurostat, lähdetiedot *prc_hicp_aind*, haettu 22.5.2023.

Vaikka hintatason nousu vaikuttaa kaikkiin (haavoittuviin) kotitalouksiin, se voi aiheuttaa erityisiä haasteita eläkeläisväestölle. Työikäiseen väestöön verrattuna eläkeläisten terveydentila on yleisesti ottaen heikompi. Heillä on myös vähemmän valtaa ja valmiuksia sopeutua muuttuviin olosuhteisiin, koska he eivät voi helposti muuttaa kulutustottumuksiaan tai tehdä lisätyötä tulojensa täydentämiseksi. Eläkkeiden indeksointi, joka on merkittävä tulonoikaisun lähde, tapahtuu yleensä viipeellä (tavallisesti kerran vuodessa) ja useimmissa tapauksissa palkkojen nousua alemmalla tasolla. Lisäksi se, missä määrin inflaatiokorjaus vaikuttaa eläkkeisiin, voi riippua myös eläkejärjestelmän yleisestä rakenteesta. Energian hintojen nousu vaikuttaa erityisesti myös yksin eläviin ikääntyneisiin ihmisiin ja köyhyysvaarassa oleviin ikääntyneisiin ihmisiin, ja heillä on suhteellisesti suurempi riski ajautua energiaköyhyyteen.

Sosiaalisen suojelun komiteassa käydyssä temaattisessa keskustelussa keskityttiin tässä yhteydessä toimenpiteisiin, joita jäsenvaltiot ovat toteuttaneet eläkeläisväestön elintason säilyttämiseksi.

Keskustelussa vahvistettiin seuraavaa:

- Hallitukset kaikkialla EU:ssa alkoivat toteuttaa politiikkatoimia perushyödykkeiden ja energian hintojen nousun vaikutusten lieventämiseksi jo vuonna 2021, mutta Venäjän Ukrainaan kohdistaman hyökkäyksen jälkeinen tilanne edellytti näiden toimien vahvistamista entisestään.
- Koska tilanteeseen oli reagoitava ajoissa, useimmat maat valitsivat aluksi toimia, joilla tuetaan koko väestöä, mutta joitakin tarveharkintaisia toimenpiteitä tai tiettyihin haavoittuviin ryhmiin kohdistuvia toimenpiteitä on myös otettu käyttöön. Viimeksi mainittuja pidetään myönteisenä kehityksenä, sillä kohdentamaton tuki aiheuttaa merkittäviä julkiseen talouteen liittyviä huolenaiheita. Vaarana on, että apua eniten tarvitseville ei tarjota sitä riittävästi. Lisäksi inflaatiopaineet saattavat kasvaa.

- Jäsenvaltioiden ilmoittamat kohdentamattomat toimenpiteet ovat enimmäkseen tilapäisiä, mutta joissakin jäsenvaltioissa on toteutettu toimia tulojen lisäämiseksi korottamalla etuuksien tasoa (mukaan lukien maksuihin perustumattomat eläkkeet esimerkiksi Espanjassa) tai laajentamalla niiden kelpoisuusedellytyksiä. Useissa maissa on otettu käyttöön maksuja joko tulojen lisäämiseksi yleensä tai energialaskujen kattamiseksi suoraan. Monet maat ovat ottaneet käyttöön tukia, jotka riippuvat sähkön, kaasun tai lämmityksen yleisestä kulutustasosta talvikaudella. Jotkin jäsenvaltiot ovat ottaneet käyttöön hintakattoja tai alentaneet energian arvonlisäveroa.
- Nykyisten eläkkeiden indeksointimekanismien mukauttaminen on ollut merkittävä osa jäsenvaltioiden poliittisia toimia erityisesti eläkeläisväestön osalta. Tällaisia mekanismeja on käytössä kaikkialla EU:ssa. Niiden ansiosta eläkkeitä voidaan nostaa hintojen, palkkojen tai molempien nousua vastaavasti. Useimmissa tapauksissa eläkkeet indeksoidaan kerran vuodessa. Joissakin maissa suoritetaan ylimääräinen tarkistus tai otetaan käyttöön suotuisampi indeksointimekanismi, jos inflaatio tai palkkojen nousu ylittää tietyn kynnyksarvon (esim. Luxemburgissa ja Tšekissä), tai maksetaan täydennystä, jos BKT:n kasvu ylittää tietyn tason (Unkari). Nykyisen elinkustannuskriisin vakavuus ja nopea kehitys ovat johtaneet indeksointitoimenpiteiden vahvistamiseen tai aikaistamiseen useissa jäsenvaltioissa, joskus takautuvasti (esim. Italia, Liettua, Latvia, Malta, Romania, Slovakia, Slovenia, Suomi, Unkari). Tällä inflaation poikkeuksellisella kasvukaudella, jolle on ominaista myös reaalipalkkojen lasku, hintojen indeksointi voi olla eläkeläisten kannalta suotuisampaa kuin palkkojen indeksointi, mutta siitä aiheutuu kuitenkin huomattavia kustannuksia. Sen vuoksi tämän toimen kestävyys riippuu nykyisestä finanssipoliittisesta liikkumavarasta ja kansallisista mieltymyksistä.

- Useat jäsenvaltiot ottivat käyttöön lisätoimenpiteitä tai kohdensivat joitakin yleisistä toimenpiteistään pienituloisiin eläkkeensaajiin. Tällaisia toimia ovat esimerkiksi tarve- tai tuloharkintaiset maksut (Kroatiassa, Puolassa ja Tanskassa); pienimpien eläkkeiden lisät (Kypros); 13. kuukausieläkkeen ottaminen (uudelleen) käyttöön (Puolassa ja Unkarissa) ja tarveharkintainen 14. eläke (Puolassa); nykyisten asumistukien tai lämmityslisän käyttöönotto tai korottaminen (Irlannissa, Ruotsissa, Sloveniassa, Suomessa ja Tšekissä).

Lopuksi keskustelussa todettiin, että kun otetaan huomioon elinkustannuskriisin vakavuus ja ennakoitu jatkuminen, keskustelua olisi hyvä jatkaa keskittyen erilaisiin tukitoimenpiteisiin, joita jäsenvaltiot suunnittelevat tai toteuttavat, osana sosiaalisen suojelun komitean keskinäisen oppimisen toimintaa.

3.8 Terveystenhuollon uudistukset

Hyvä terveys parantaa ihmisten hyvinvointia ja on välttämätön edellytys kestäväälle taloudelliselle ja sosiaaliselle kasvulle pitkällä aikavälillä. Koronaviruspandemia toi esiin Euroopan terveydenhuoltojärjestelmien rajoitteet ja lisäsi tarvetta parantaa niiden toimintaa ja varautumista mahdollisiin tuleviin kriisitilanteisiin. Useat jäsenvaltiot käynnistivät uudistuksia terveydenhuoltojärjestelmien kestävyyn parantamiseksi jo vuosina 2021 ja 2022 pandemian ollessa vielä käynnissä.

Jäsenvaltioiden käynnissä oleviin uudistuspyrkimyksiin sisältyy toimenpiteitä, joilla vastataan pandemiasta johtuviin haasteisiin (kuten terveydenhuoltopalvelujen parantaminen ja kansanterveysvalmiuksien parantaminen), mutta myös toimenpiteitä, joilla puututaan terveydenhuoltopalvelujen saatavuuteen ja työvoimapulaan liittyviin rakenteellisiin haasteisiin. Ennaltaehkäisevän hoidon menot kasvoivat erittäin merkittävästi (26 %) vuonna 2020, joskin perustason alhaisesta rahoitusosuudesta (alle 3 % terveydenhuollon kokonaismenoista vuonna 2019) ja johtuen suurelta osin koronaviruskriisin torjuntatoimenpiteistä.

Kansallisiin uudistuspyrkimyksiin on saatavilla merkittävää tukea elpymis- ja palautumistukivälineestä. Tätä varten kaikkien 27 jäsenvaltion kansallisiin elpymis- ja palautumissuunnitelmiin sisältyy terveydenhuoltouudistuksiin kohdennettuja investointeja, joiden kokonaismäärä on yli 43 miljardia euroa.

a. Terveydenhuoltoa koskevien maakohtaisten arviointien horisontaaliset tulokset

Vuonna 2022 annettiin terveydenhuoltoon liittyvä maakohtainen suositus kahdeksalle jäsenvaltiolle. Suositukset ovat moniulotteisia, ja niissä käsitellään useita kysymyksiä: neljässä maakohtaisessa suosituksessa käsitellään uudistushaasteita perusterveydenhuollossa (Kreikka, Liettua, Puola, Unkari) ja ennaltaehkäisevässä hoidossa (Liettua, Unkari) sekä sähköisten terveystietojen käyttöönnotossa (Puola). Kahdessa korostetaan riittävyyteen ja tasa-arvoon liittyviä huolenaiheita (Kreikka ja Latvia). Yhdessä keskitytään työvoimapulaan (Alankomaat), yhdessä terveys- ja sosiaalipalvelujen integrointiin (Viro) ja yhdessä julkisen talouden kestävyyteen (Slovenia). Koska kolmessa suosituksessa viitataan muihin asiaan liittyviin politiikan aloihin (pitkäaikaishoito Virossa ja Sloveniassa ja sosiaalinen suojeleminen Latviassa), komitea tarkasteli niitä osana pitkäaikaishoitoa sekä sosiaalista suojeleminen ja sosiaalista osallisuutta käsitteleviä erityisistuntoja.

Terveydenhuoltoa koskevat maakohtaiset arvioinnit ovat osoittaneet seuraavaa:

- Jäsenvaltiot tiedostavat terveydenhuoltojärjestelmänsä kohdistuvien haasteiden moniulotteisuuden ja tarpeen noudattaa kokonaisvaltaista lähestymistapaa. Vahvojen turvaverkkojen merkitys terveydenhuollon saatavuudessa kaikkein haavoittuvimpien kannalta sekä strateginen tarve tehokkaaseen koordinointiin sosiaali- ja terveydenhuoltojärjestelmien välillä sekä kansallisella, alueellisella ja paikallisella tasolla otettiin huomioon.

- Arvioidut maat keskittyvät tomissaan pitkälti ennaltaehkäisyyn ja terveyden edistämiseen (Liettua, Puola, Unkari) sekä terveydenhuoltojärjestelmän hallinnon ja perusterveydenhuollon parantamiseen (Kreikka, Liettua, Unkari). Myös etälääketieteen ja muiden digitaalisten ratkaisujen käyttöönotto on aloitettu (Liettua, Puola). Tällaisilla toimilla voitaisiin paitsi parantaa hoidon saatavuutta ja väestön terveystuloksia myös keventää erikoistuneen lääkintähenkilöstön tarvetta ja kalliita sairaalahoitoja. Etälääketieteen tapauksessa on kiinnitettävä jatkuvaa huomiota digitaaliseen kuiluun, joka liittyy puutteellisiin digitaalisiin taitoihin ja tietotekniikan saatavuusongelmiin erityisesti ikääntyneiden käyttäjien tai haavoittuvassa tilanteessa olevien käyttäjien keskuudessa. Digitaalisten ja fyysisten terveystalvelujen yhdistelmä voi olla tarpeen säilyttää, jotta voidaan edistää laadukkaiden terveydenhuoltalvelujen saatavuutta kaikille.
- Väestön ikääntyminen ja laadukkaiden terveydenhuoltalvelujen kasvava kysyntä saattavat pahentaa entisestään olemassa olevia puutteita ja terveydenhuollon työvoiman saatavuudessa esiintyviä alueellisia eroja. Useimmat arvioituista jäsenvaltioista (Kreikka, Liettua, Unkari) toteuttavat toimia parantaakseen terveydenhuoltoalan ammattien houkuttelevuutta kehittämällä työoloja ja -ehtoja, korottamalla palkkoja tai tarjoamalla muita kuin taloudellisia kannustimia, kuten koulutusmahdollisuuksia, jotta saataisiin houkuteltua lisää terveydenhuoltohenkilöstöä ja pidettyä nykyinen henkilöstö tehtävissään. Alankomaat myöntää, että terveydenhuoltoalan työntekijöiden määrän huomattava lisääminen ei ehkä ole pitkällä aikavälillä kestävää julkisen talouden kannalta, ja kiinnittää huomionsa työvoiman tuottavuuden parantamiseen muun muassa pyrkimällä parantamaan organisaation tehokkuutta ja hyödyntämällä teknologiaa. Palvelutarjonnan suuntaaminen pois sairaaloista perusterveydenhuoltoon sekä tehokkaammat terveydenedistämis- ja sairauksien ehkäisystrategiat katsottiin edelleen keskeisen tärkeiksi, kun pyritään ratkaisemaan työvoimakysymys kestäväällä tavalla.

- Monet raportoidut uudistukset ja investoinnit, joilla voidaan vastata jäljellä oleviin haasteisiin, ovat täytäntöönpanon alkuvaiheessa. Näiden uudistusten vaikutusten odotetaan toteutuvan tulevina kausina, joten seurantaa ja arviointia on jatkettava, myös jotta voidaan tarvittaessa tehdä lisämukautuksia.

b. Terveystenhuoltoa koskevan temaattisen keskustelun tulokset

Osana eurooppalaiseen ohjausjaksoon liittyvää työtä sosiaalisen suojelun komitea kävi myös laaja-alaista keskustelua, jossa keskityttiin *mielenterveyspalvelujen saatavuutta koskevien viimeaikaisten ja käynnissä olevien uudistusten pääpiirteisiin erityisesti ennaltaehkäisevän hoidon ja yhteisöperustaisten mielenterveyspalvelujen tarjoamisen, koulutetun henkilöstön saatavuuden ja rahoituksen osalta*. Keskustelut pohjautuivat Euroopan komission ja Euroopan terveysjärjestelmien ja -politiikkojen seurantakeskuksen esittämiin horisontaalisiin tilannekatsauksiin sekä Portugalin esittelemään esimerkkitapaukseen.

Keskustelu osoitti selvästi seuraavaa:

- Jäsenvaltiot tiedostavat, että mielenterveysongelmilla on merkittävä sosiaalinen vaikutus. Heikko mielenterveys vaikuttaa kielteisesti ihmisten yleiseen hyvinvointiin ja elämänlaatuun. Tämä voi johtaa fyysisiin terveysongelmiin ja vaikuttaa kielteisesti sosiaaliseen vuorovaikutukseen ja menestymiseen opinnoissa tai työssä. Mielenterveysongelmista voi lisäksi aiheutua huomattavia taloudellisia kustannuksia, jotka liittyvät alhaisempaan tuottavuuteen, sosiaaliturvan lisääntyvään käyttöön sekä kalliisiin terveydenhuoltotoimenpiteisiin.
- Mielenterveysongelmia pidetään suurelta osin ehkäistävissä olevina. Monet mielenterveysongelmien riskitekijöistä, kuten köyhyys, velkaantuneisuus, työttömyys, epäterveellinen elämäntapa tai asuntojen saatavuus, eivät kuulu terveydenhuoltojärjestelmän piiriin, mikä edellyttää yhdenmukaista ja monialaista lähestymistapaa mielenterveyskysymyksiin.

- Koronaviruspandemia on johtanut väestön mielenterveyden ennennäkemättömään heikkenemiseen. Lähikontaktien välttäminen ja muut rajoitukset, joita jäsenvaltiot ottivat käyttöön viruksen leviämisen estämiseksi, vähensivät mahdollisuuksia sosiaaliseen vuorovaikutukseen, mikä on lisännyt monien keskuudessa yksinäisyyden ja eristyneisyyden tunnetta.²¹ Pandemian yleinen ennakoimattomuus ja sen aiheuttama lisääntynyt taloudellinen epävakaus ja epävarmuus johtivat siihen, että yhä useammat henkilöt ilmoittivat psykologisesta ahdingosta ja masennuksen ja ahdistuneisuuden oireista.²² Samaan aikaan pandemia haittasi mielenterveyspalvelujen saatavuutta ja pahensi nykyistä työvoimapulaa, mikä johti kaikkialla Euroopassa pitkiin odotusaikoihin, palvelujen ruuhkautumiseen ja yhä useammin siihen, että asiakkaat jäivät tarvitsemansa terveydenhuollon ulkopuolelle. Etälääketieteen välineiden nopeampi käyttöönotto suorana hillitsemisstrategiana osana pandemian torjumistoimia auttoi osittain keventämään taakkaa, myös mielenterveyspalvelujen saatavuuden osalta.
- EU:n jäsenvaltiot olivat toteuttaneet toimia hoidon ja tuen saatavuuden parantamiseksi jo ennen koronaviruspandemian alkamista. Monet tällä hetkellä käyttöön otetuista tai suunnitteilla olevista toimenpiteistä ovat silti osa kansallisia elpymis- ja palautumissuunnitelmia. Useat jäsenvaltiot ovat käynnistäneet pitkän aikavälin monialaisia uudistuksia ja toteuttavat toimia mielenterveyspalvelujen sisällyttämiseksi perusterveydenhuoltoon, jotta parannettaisiin palvelujen saatavuutta ja tehokkuutta. Parhaillaan pyritään myös siirtämään mielenterveyshoidon painopiste laitoshoidosta yhteisöperustaiseen hoitoon muun muassa kehittämällä yhteisöperustaisia mielenterveyspalveluja ja kriisinhallintapalveluja.

²¹ Eurofound, Nivakoski, S., Ahrendt, D., Mascherini, M., et al., *Living, working and COVID-19 (Update April 2021) : mental health and trust decline across EU as pandemic enters another year*, Euroopan unionin julkaisutoimisto, 2021.

²² Eurofound (2022), Fifth round of the Living, working and COVID-19 e-survey: Living in a new era of uncertainty, Euroopan unionin julkaisutoimisto, Luxemburg.

- Pandemian aikana toteutettiin useita lisätoimia. Monet jäsenvaltiot keskittyivät itsehoitoon ja mielenterveyslukutaidon parantamiseen kehittämällä uusia tietoportaleja tai perustamalla puhelintukilinjoja, jotka tukevat selviytymistoimenpiteitä tai itsemurhien ehkäisyä. Lisäponnistuksia palvelujen kattavuuden laajentamiseksi toteutettiin muuttamalla korvaussääntöjä ja laajentamalla myös oikeutta mielenterveyspalveluihin. Terveystieteiden alan lisähenkilöstön koulutusta tehostettiin, ja jotkin maat tarjosivat terveydenhuollon työntekijöille psykologian perustaitoja koskevaa koulutusta. Terveystieteiden järjestelmän ulkopuolella EU:n ja kansallisella tasolla toteutetut toimet työpaikkojen suojelemiseksi ja tulojen takaamiseksi sekä etätyöskentelyyn siirtymisen helpottamiseksi auttoivat tukemaan työssäkäyvän väestön tuloja ja mielenterveyttä.
- Jäsenvaltiot tiedostavat, että mielenterveysongelmiin on puututtava jatkossakin, että tarvitaan parempaa dataa ja että käyttöön otettujen politiikkatoimien vaikutusten seuranta on parannettava. Ennaltaehkäisy ja varhaisen puuttumisen merkitys mielenterveysongelmiin puuttumisessa tunnustetaan laajalti. Useat jäsenvaltiot ovat toteuttaneet valistuskampanjoita ja varhaisen toiminnan ohjelmia mielenterveysongelmien tunnistamiseksi ja hoitamiseksi varhaisessa vaiheessa. Joissakin jäsenvaltioissa pyritään parantamaan lasten emotionaalisia ja sosiaalisia taitoja ja edistämään kokemusta yleisestä henkisestä hyvinvoinnista varhaisessa iässä, ja tätä varten ne ovat ottamassa käyttöön toimenpiteitä mielenterveyden edistämiseksi kouluissa. Lisäksi tunnustetaan eri sidosryhmien, kuten kansalaisyhteiskunnan järjestöjen, mutta myös potilaiden ja heidän perheidensä osallistuminen mielenterveyspolitiikan ja -palvelujen kehittämiseen. Näiden eri tahojen osallistuminen voi auttaa varmistamaan, että politiikoilla ja palveluilla vastataan mielenterveysongelmista kärsivien henkilöiden tarpeisiin.

- Työvoimapula on todettu yhdeksi tärkeimmistä esteistä laadukkaan ja tehokkaan mielenterveyshoidon ja -tuen tarjoamiselle sitä tarvitseville. Näiden puutteiden korjaaminen edellyttää kokonaisvaltaista lähestymistapaa, mukaan lukien pyrkimykset ammatin houkuttelevuuden lisäämiseksi, jatkokoulutusmahdollisuudet ja toimet taitovalikoiman monipuolistamiseksi muun muassa sosiaali- ja terveydenhuoltoalan työntekijöille tarjottavan psykologian perustaitoja koskevan koulutuksen avulla. Myös etäterveydenhuollon ja muiden innovatiivisten hoitomallien kehittäminen voi auttaa puuttumaan työvoimapulaan.

3.9 Pitkäaikaishoidon uudistukset

Kuten sosiaalisen suojelun komitean ja Euroopan komission vuonna 2021 antamassa pitkäaikaishoitoa koskevassa raportissa ”2021 Long-term care report”²³ ja eurooppalaisessa hoito- ja hoivastrategiassa korostetaan, Euroopan väestön ikääntymisen odotetaan johtavan kohtuuhintaisten ja laadukkaiden terveydenhuolto- ja pitkäaikaishoitopalvelujen kysynnän voimakkaaseen kasvuun aikana, jona tällaisten palvelujen tarjoamiseen tai rahoittamiseen on käytettävissä vähemmän työikäisiä.

Koronaviruspandemia paljasti kansallisten hoito- ja hoivajärjestelmien systeemiset heikkoudet. Pitkäaikaishoitolaitoksissa olevien potilaiden korkea kuolleisuusaste, vaikeudet hoidon jatkuvuuden varmistamisessa ja yleinen kielteinen vaikutus ikääntyneiden ja omaishoitajien hyvinvointiin ovat korostaneet tarvetta vastata rakenteellisiin haasteisiin ja parantaa pitkäaikaishoitojärjestelmien kestävyttä. Tämä edellyttää riittävyyteen ja kestävyyyteen liittyvien näkökohtien huolellista tasapainottamista, kun otetaan huomioon, että pitkäaikaishoidon ennustetaan olevan yksi nopeimmin kasvavista sosiaalimenoeristä.

²³ [2021 Long-term Care Report.](#)

Kohtuuhintaisen ja laadukkaan pitkäaikaishoidon saatavuudesta vuonna 2022 annetussa neuvoston suosituksessa²⁴ vahvistetaan puitteet tuleville uudistuksille ja investoinneille, kun taas EU:n rahoitus, erityisesti Euroopan sosiaalirahasto plus ja elpymis- ja palautumistukiväline, tarjoaa rahoitusmahdollisuuksia. Jäsenvaltiot hyödyntävät näitä mahdollisuuksia laajasti, ja 18 maan kansalliset elpymis- ja palautumissuunnitelmat²⁵, joihin sisältyy pitkäaikaishoidon uudistustoimenpiteitä, ovat kustannuksiltaan yhteensä 7,3 miljardia euroa. Tämän suosituksen täytäntöönpanon edistymistä seurataan eurooppalaisen ohjausjakson ja sosiaalialan avoimen koordinoitimenetelmän yhteydessä.

a. Pitkäaikaishoitoa koskevien maakohtaisten arviointien horisontaaliset tulokset

Osana eurooppalaiseen ohjausjaksoon liittyvää työtään sosiaalisen suojelun komitea tarkasteli maaliskuussa 2022 neljän maan (Belgia, Itävalta, Slovenia ja Viro) tuloksellisuutta pitkäaikaishoitoa koskevien maakohtaisten suositusten toteuttamisessa. Vaikka julkisen talouden kestävyYTEEN liittyvät huolenaiheet ovat näkyvästi esillä kaikissa neljässä maakohtaisessa suosituksessa, annettujen suositusten toimintapoliittiseen soveltamisalaan kuuluvat myös riittävyyden, eri hoitoympäristöjen saatavuuden, kohtuuhintaisuuden, laadun sekä terveydenhuollon ja pitkäaikaishoidon integroinnin ulottuvuudet. Viidennessä, Puolalle annetussa maakohtaisessa suosituksessa keskitytään pitkäaikaishoidon tarjoamiseen naisten työmarkkinoille osallistumisen yhteydessä, ja sitä arvioitiin yhdessä työllisyyskomitean kanssa.

²⁴ Neuvoston suositus kohtuuhintaisen ja laadukkaan pitkäaikaishoidon saatavuudesta.

²⁵ Belgia, Bulgaria, Espanja, Italia, Itävalta, Kroatia, Kypros, Latvia, Liettua, Portugali, Puola, Ranska, Romania, Ruotsi, Slovakia, Slovenia, Tšekki ja Viro.

Maakohtaiset arvioinnit ovat osoittaneet seuraavaa:

- Kaikki arvioidut jäsenvaltiot toteuttavat toimia parantaakseen riittävän ja julkisen talouden kannalta kestävän ja laadukkaan pitkäaikaishoidon tarjontaa väestön ikääntyessä. Koska monia ilmoitetuista toimenpiteistä ei ole vielä pantu täytäntöön tai ne ovat olleet voimassa hyvin lyhyen ajan, niiden tehokkuuden ja julkiseen talouteen kohdistuvan vaikutuksen arviointia olisi jatkettava. Lisäksi monilla ilmoitetuista toimenpiteistä pyritään vastaamaan pitkäaikaishoitojärjestelmien erityishaasteisiin sen sijaan, että pyritäisiin systeemiin muutoksiin.
- Hoito- ja hoivajärjestelmien kestävyysparantamiseen tähtäviä toimia ovat muun muassa lainsäädännön muutokset, joilla pyritään sääntelemään ja käsittelemään alueellisia eroja palvelujen saatavuudessa (Itävallassa ja Virossa) tai uudistamaan terveydenhuolto- ja pitkäaikaishoito- ja vakuutusjärjestelmää (Sloveniassa). Belgia on luonut sääntelykehyksiä, joihin sisältyy menojen kasvustandardi tai joilla pyritään korjaamaan tuetun asumisen tarjonnan ja tarpeiden välistä epäsuhdetta.
- Raporttien mukaan jäsenvaltioissa kiinnitetään enemmän huomiota ikääntyneiden henkilöiden laadukkaampien ja vaihtoehtoisten asumismuotojen varmistamiseen muun muassa ehdotetuilla investoinneilla, joilla edistetään siirtymistä laitoshoidosta yhteisöperustaiseen hoitoon (Belgia, Itävalta, Slovenia); laatimalla kansallisia laatustandardeja (Slovenia) tai vahvistamalla vähimmäisvaatimukset kotihoidolle sekä laatimalla ohjeita ja määritelmiä keskus- ja paikallishallinnon rooleista (Viro). *Yhteisösairaanhoitajat*, jotka on nimetty keskeisiksi yhteyshenkilöiksi ja joiden tehtävänä on helpottaa potilaiden ja hoito- ja hoivapalvelujen tarjoajien välistä vuorovaikutusta, ovat tärkeä osa Itävallan pyrkimyksiä.

- Raporteissa korostettiin työvoimaan liittyviä haasteita (Belgia, Itävalta), joihin vastataan tukemalla hoito- ja hoiva-alan peruskoulutusta suorittavia henkilöitä, lisäämällä pitkäaikaishoitoalan ammattien houkuttelevuutta (Itävalta) sekä toteuttamalla täydennys- ja uudelleen koulutusta koskevia toimenpiteitä (Viro) ja tarjoamalla erilaisia tukimuotoja omaishoitajille. Erityistä huomiota kiinnitetään myös digitalisaation ja muiden innovatiivisten ratkaisujen tarjoamiin mahdollisuuksiin.

b. Pitkäaikaishoitoa koskevan temaattisen keskustelun tulokset

Tämän politiikanalan temaattinen keskustelu pohjautui EU:n pitkäaikaishoidon sosiaalisen suojelun malleja koskevan tutkimuksen *Long-term care social protection models in the EU* esittelyyn.

Tutkimuksessa tarkastellaan virallisten palvelujen yleisyyttä verrattuna omaishoitoon turvautumiseen sekä erilaisia valtion toimenpiteitä koskevia yksityiskohtaisia sääntöjä (käteisetuudet ja palvelut). Siinä todettiin, että pitkäaikaishoitotarpeet katetaan parhaiten malleilla, jotka perustuvat vahvaan julkiseen palvelutarjontaan, jossa luontoissuorituksilla on keskeinen rooli. Asteikon vastakkaisessa päässä valtion vähäinen puuttuminen liittyy alhaiseen kattavuusasteeseen sekä pitkäaikaishoitoa tarvitsevien iäkkäiden ihmisten köyhyyden ja sosiaalisen syrjäytymisen riskin kasvuun.

Tässä yhteydessä sosiaalisen suojelun komiteassa käydyssä temaattisessa keskustelussa keskityttiin varmistamaan kohtuuhintaisten ja korkealaatuisten pitkäaikaishoitopalvelujen saatavuus ottaen samalla huomioon taustalla oleva kestävyys tarve sekä virallisten hoito- ja hoivapalvelujen tarjonnan ja omaishoidon välinen tasapaino:

- Vaikka Euroopan kansalliset pitkäaikaishoitojärjestelmät eivät ole keskenään yhdenmukaisia ja pitkäaikaishoidon järjestämisessä, tarjonnassa ja rahoituksessa on huomattavia eroja eri jäsenvaltioissa, saatavuuteen, kohtuuhintaisuuteen, laatuun ja työvoimaan liittyä edelleen yhteisiä haasteita.

- Näihin haasteisiin vastaaminen edellyttää useita erilaisia uudistuksia. Kun otetaan huomioon, että pitkäaikaishoito liittyy vahvasti sosiaaliseen suojeluun, terveydenhuoltoon ja työllisyyteen, tarvitaan kattavia ja monialaisia toimia. Ennaltaehkäiseviä lähestymistapoja ja varhaisen puuttumisen toimia, pitkäaikaishoidon ja perusterveydenhuollon integrointia sekä pitkäaikaishoitopalvelujen parempaa kohdentamista henkilökeskeisten lähestymistapojen avulla pidettiin politiikkatoimien yhdistelmän välttämättöminä osatekijöinä.
- Pitkäaikaishoidon kasvavaan kysyntään vastaaminen riippuu pitkälti koulutettujen hoitajien riittävästä määrästä. Perherakenteen muutokset sekä naisten lisääntynyt osallistuminen työvoimaan todennäköisesti vähentävät omaishoitajien saatavuutta. Pitkäaikaishoidolle ovat tällä hetkellä ominaisia heikot työolot ja -ehdot, alhaiset palkat ja suuri vaihtuvuus, vaikka sen työllistämispotentiaali on huomattava. Tässä yhteydessä hoitoalan houkuttelevuuden lisääminen muun muassa parempien työolojen ja -ehtojen ja korkeamman palkan sekä koulutuksen avulla katsottiin keskeiseksi toiminta-alaksi. Omaishoitajien tarpeisiin vastaaminen saattaa edellyttää lisätoimenpiteitä, kuten hoitohyvitysten tarjoamista, mielenterveystukea ja tilapäislomaa. Koska suurin osa työntekijöistä ja omaishoitajista on naisia, alan työolojen ja -ehtojen parantamiseen tähtäävillä toimenpiteillä tuetaan myös sukupuolten tasa-arvoa.
- Toimia tarvitaan myös sen varmistamiseksi, että avun tarpeessa olevat voivat saada hoitoa ilman kohtuutonta taloudellista rasitetta. Tätä varten useat maat ovat ryhtyneet toimiin virallisen pitkäaikaishoidon perustamiseksi osana sosiaalisen suojelun järjestelmäänsä. Ilman tätä suojaa pitkäaikaishoidon kokonaiskustannukset ovat monille eurooppalaisille liian korkeat.

- Jäsenvaltiot pyrkivät myös lisäämään hoitopalvelujen kustannustehokkuutta muun muassa käyttämällä uusia teknologioita ja keskittymällä varhaiseen puuttumiseen ja ennaltaehkäisyyn. Asianmukaisen tasapainon varmistaminen tuetun asumisen mallin ja ihmisen ikääntymistä omassa yhteisössään koskevien strategioiden välillä, mukaan lukien kotihoito ja yhteisöperustainen hoito, on tärkeä osa kansallisia uudistusohjelmia. Tämä voi vaikuttaa myönteisesti yksilöiden hyvinvointiin ja lisätä samalla menojen kustannustehokkuutta. Samaan aikaan Euroopan väestön ikääntymisen odotetaan lisäävän huonokuntoisten ikääntyneiden osuutta ja vastaavan hoidon tarvetta tuetun asumisen ympäristössä, joten tulevia tarpeita on arvioitava huolellisesti, jotta voidaan taata, että laitokset täyttävät velvollisuutensa ikääntyneitä henkilöitä kohtaan.
- Keskustelu vahvisti myös tarpeen parantaa datan laatua ja saatavuutta, jotta voidaan suunnitella tehokkaita politiikkoja ja toimenpiteitä, joilla vastataan ikääntyvän väestön pitkäaikaishoidon tarpeisiin. Tätä varten sosiaalisen suojelun komitea jatkaa indikaattorityöryhmänsä kautta yhteistyötä komission kanssa, jotta voitaisiin kehittää pitkäaikaishoitoa koskevia EU:n yhteisiä indikaattoreita ja erityisesti vahvistaa indikaattorikehys, jolla seurataan laadukkaan ja kohtuuhintaisen pitkäaikaishoidon saatavuudesta annetun neuvoston suosituksen täytäntöönpanoa.

Liitteet:

- 1. Työllisyyskomitean vuoden 2023 maakohtaisten arviointien tulokset**
- 2. Sosiaalisen suojelun komitean vuoden 2023 maakohtaisten arviointien tulokset**
- 3. Työllisyyskomitean ja sosiaalisen suojelun komitean vuoden 2023 maakohtaisten yhteisten arviointien tulokset**